

IPARMŰVÉSZEZETÜNK KIÁLLÍTÁSA BRÜSSZELBEN

Ez év nyarán száz éve volt, hogy a belgák földjén megindultak az első vasutak. Ezt az évfordulót eredetileg vasúti emlékkiállításal akarták megünnepelni a belgák. Egy szép nagy pavillont építettek tehát tartós múzeumnak. De Belgium népe szereti a mozgalmas életet, ünnepeket, felvonulásokat. És a százéves alkalmából világraszóló parádé lett, az új múzeumi épület köré pedig világkiállítás épült.

Így nyílt meg 1934 nyarán a brüsszeli kiállítás. Harminc nemzet részvételével. Mintegy ezer kiállító-szobával. Minden együtt volt itt, amit egy vegyes világkiállítástól el lehet várni. Ó-brüsszeli utcák, régi flamand kocsák, néger gyarmatok sátorházai, bizánci kupola és ősi harangjáték, holland tulipántenyészes és Kongó gyémántjai, norvég hajók és óriási repülőhangárok. A laekeni óriás parkban pedig gyönyörű fák, virágágyak, tündéresen kivilágított utak sorakoztak. Afféle népszövetségi békeszimfónia volt talán? Népek vetélkedése szellemi téren?

Valóban: a kicsinyített mása annak, ami ma Európa térképén mutatkozik. A nagyhatalmak óriási testi ereje mellett a kis országok lelki finomságai. Anglia egy, Franciaország két, Olaszország hat nagyméretű pavillonnal küzdött itt — a világhatalomért. Szenvedélyes, égető arányok, bravuros erőmutatványok. És mellettük, vagy körülöttük a kis nemzetek. Csupa kis nemzet, közöttük egynéhány válogatott finomságú anyaggal. Svédok, dánok, finnek, osztrákok, svájciak, hollandok. Vajjon miként mérköznek ők a góliátokkal, kiknek árnyékába húzódtak? Ezek a fejlett, kitűnő ízlésű kis országok nemes iparukkal, izés művészi kultúrájukkal?

Mind csak azt adhatta, ami lényege.

Színes néprajzának egy-egy virágát. Multjának valamely kis körképét. Acélja, selymei, alumíniuma, bútorai, könyvei egy-egy ragyogó szobáját. Kosarakat és tálcákat zamatos gyümölcsökkel. Üvegporharakat aranyló borral.

*

Magyarország ott volt az öt-hat vezető kisnemzet közt az ő meggyötört földje s népe legszebb gyöngyeivel. Iparunk, kereskedelmünk, kultúránk, mezőgazdaságunk, iparművészetünk egy tökéletesen összehangolt kiállító-épületben. Leghelyesebben talán a magyarok kis kincsesládájának lehetne nevezni. Györgyi Dénes tanár így, ilyen formán gondolta el az ő tervező-elméjében a magyar pavillont:

Mi nem lobbanhatunk ki nagy pátosszal, óriási arányokkal, mint a nyugati nagy nemzetek milliós áldozatkészsége teszi. De nem állhatunk be a világkiállítások mutatványos nemzetei közé sem. Vagyis: reklámtornyos, erkélyes, aranycirádás, fürdőszálló-dás, loggiás és árkádos épülettömegek pompája nem méltó hozzánk. Anyagilag szerény eszközeink és a cél: korlátot raknak a képzelet csapongása elé.

Egy hathónapos, időleges kis házról van szó, melyben kirakjuk azt, ami az idegent érdekelheti. Szemfényvesztés volna, ha ehhez emeletes varázspalotát építünk. Legyen az a kis ház egyszerű, nyugodt, áttekinthető kirakatház. Jól csoportosított termei szempillantásra mondjanak el mindent rólunk. Tér, falak, üvegezett válaszfalak, dekoratív szobrok mintegy építőkeretbe foglalják bele a választékos holmikat.

Ilyen magától értetődő, logikus módon született meg pár hét alatt a brüsszeli kiállítás magyar pavillonja. Györgyi Dénes egy sereg előbbi kiállítási építómunkája itt tömören leegyszerűsítve szólalt meg.

*

A Gros Tilleul nevű széles úton szép virágágyak közt pár lépcsősor: így invitálja a sétálókat a brüsszeli magyar pavillon.

Nemesen egyszerű, nagyvonalú, horizontális sík a homlokfala. Zászlók, betűk, arányok gondos játéka. A remekül megoldott angyalos címert este raffinált fénykoszorú övezi. A bejárati kaput pedig hivatogatóan kedves kirakatok szegélyezik. Mind-egyikben magyar portéka, szemnek, szájnak ingere. És mögöttük a festett magyar folklóre: B a s i l i d e s B a r n a festőművész színes parasztfigurái.

Már itt megmutatkozik Györgyi Dénes nemes stílusa: a tiszta építőformák merevségét szereti kiállítási alkotásokon megnyílti dekoratív képzőművészettel. Az épület elé is ezért állított két szép szobrot. Egyik P á s z t o r J á n o s Kazinczy-szobrának remek figurája, másik D ó z s a F a r k a s A n d r á s Magyar Feltámadást hirdető erőteljes férfiaktja.

Ez intonálja a magyar hangulatot. Az épület külsején azonban már megüti Györgyi Dénes az első hangját annak a szín- és fényakkord-játéknak is, mely szinte akaratlanul is lenyűgözi a belépőt. Fent tengerzöld szín, lent narancssárga, az egész letompítva s összehangolva. A kapu két oldalán egy új magyar falburkolóüveg-találmány, az úgynevezett Vitrat-üveg pedig ragyogó felülethatást ad a bejáratnak.

A színek zenéje azután egy percre sem hagyja el a nézőt. Györgyi ennek a falakról áradó, tompított fénymuzsikának éppolyan virtuóza, mint a térhatásoknak. Hol hideg, hol meleg színesíkok csengenek fel és a világító mennyezeten is színesen szűrődik át a fény.

Előbb az előcsarnokba lépünk, melyet balról az élelmezési expornak huszonháromféle szépen csomagolt áruja, jobbról pedig az iparművészet és a háziipar eladó-állványai fognak közre. Ebből az előcsarnokból már egész imponáló hosszúságával feltárul előttünk a díszudvar, mely ünnepi csarnokul szolgál. Harminc méteres hosszanti tengelyével, egyetlen üdítő és nyugalmas tér, melyet köröskörül 15 kiállító terem övez. Ebben a cour d'honneurben

Jánosa Lajos fametszete

a mennyezet kékes világtása a padozat ritmikus mozaikjára szóródik s a pillantást a Kormányzó szobrának virágoktól körülfont szép látványa zárja le.

A mögötte levő kis teremből pedig ideragyognak a hátfal üvegekpeinek mozaikjai. Árkayné Szechló Lili remekművének részletei.

Ez az elrendezés nagyjából közel áll ahhoz, amit Györgyi Dénes a tavalyi sokszorosító-művészeti kiállítás alkalmával az Iparművészeti Múzeumban rendezett társulati bemutatón nyújtott. Az üvegfalak ezúttal is apróművészetünk legkedvesebb ötvös-, porcellán- és üvegholmijaival benépesítve. És a falak símaságát most is java szobrászaink alkotásai elevenítik meg.

*

A brüsszeli kiállítás magyar pavillonja külkereskedelmünk céljait szolgálta. És — mint a többi nemzetek hivatalos épületei — ez is elsősorban az ipar, a kivitel, az idegenforgalom nagyméretű nemzetközi propagandáját ölelte fel. A képzőművészetek részére megvoltak az internacionális gyűjtőpavillonok. A magyar ház tehát az ipar- és népművészet színes foglalatában gazdasági életünk keresztmetszetét adta. Mindaz ott volt, amire fejlődő nagyiparunk büszke és ami mutogatásra méltó. Vas- és gépipar, bőr- és kerámiai ipar, a színekben felvouló textiliák, vegyipar és műtrágyagyártás, de rendkívül gazdagon a mezőgazdasági kultúra és az élelmiszeripar is. Szabó Ödön installációs munkái méltóan sorakoztak az egész architektúra nyugodt vonalához.

Pompás helyen, színes reklámtényezőivel két nagy idegenforgalmi apparátus kapta meg a látogatókat. Egyik a kereskedelmi miniszteriumé, másik Budapest fürdővárosé. A propagandának minden nemes eszköze egyesült ezen a kiállításon. A vitrinek, a belső plakátok, a film, a világítóreklám, de mindenekfelett a tárgyak maguk. A látogatókat egy percre megütötte Budapest nagy lüktetőereje, de megigézte a Hortobágy odatévedt napfénye és a mezőkövesdi parasztművészet színvarázsa is. Sajátos magyar levegő volt ezen a kis darab glóbuszon.

A távozók, mielőtt újra kiléptek az előcsarnokba, egy kis kóstolóhelyiségben találták magukat. Mint minden ország pavillonjában, itt is ízeltőt adtak abból, ami a nemzet legnépszerűbb esemegéje. A magyar épületben ezt a „Tokaji bor“ szolgálta a vendégeknek.

A fényes megnyitó ünnepségek után következő hétköznapokon is mindenki nemes élvezettel sétált végig brüsszeli kiállításunkon. A rend, amelyet a kiállítást rendező építész karmesteri palcája vezényelt, egy nagy opuszba foglalta össze az óriási anyagot, melyből láthatóan sugárzott ki a magyar munka önbizalma. A brüsszeli magyar kiállítás nagy orchestrumában ezek a művészek vonultak fel alkotásaikkal.

A külföldi sikerek sorában Brüsszelt is a legszebb emlékek között fogja őrizni iparművészeti kultúránk.

DR. NÁDAI PÁL

RÉGI MAGYAR KINCSESLÁDÁK

Az elmúlt korok kincsesládáinak elvi elgondolása nem különbözik a mai pénzszekrényekétől: mindkettőnek az alapja egyrészt az elmozdíthatatlanság, másrészt magának a ládának vagy szekrénynek biztos lezárhatósága. Az első követelménynek megfelelően súlyos, kovácsolt vasból készültek a kincsesládák régen és készülnek ma is, a másodikat szolgálja a hatalmas, komplikált závarzat, illetőleg a mai Wertheim-zár és rokon konstrukciói.

A XVII. században általánosan elterjedt és sok példányban ránk maradt kincsesládátípust szeret-

nénk jelen sorainkkal ismertetni. Alapja egyszerű, körülbelül 90—100 cm széles és 60—70 cm magas vasláda, felnyitható fedéllel. Felülete tenyérnyi széles, párhuzamosan futó, vízszintes és függőleges, egymást metsző pántokkal van borítva, melyek szögekkel vannak láthatóan a ládára erősítve. A láda külseje ezáltal kockás hálózatot nyer. A művészi kivitelű és igen komplikált szerkezetű zár, a fedél belsején van elhelyezve és díszes, áttört lemezzel fedett. A kulcslyuk a fedélen kívül elrejtve található s rendszerint a láda elülső oldalán elhelyezett ál-kulcslyukpajzs ejti tévedésbe a tartalmára

kíváncsi érdeklődőt. S a zár maga még nem elegendő, kettős lakat is őrizte a láda értékes tartalmát: elől egy-egy karikán lógó, mozgatható, áttört pánt illeszkedett a fedélen elhelyezett karikákra, melyek azután hatalmas lakatokkal voltak elzárva. Két oldalt egy-egy erős fül egészíti ki a felszerelést. Ezt a legegyszerűbb típust szemlélteti az Iparművészeti Múzeum egy kincsesládája, melyen az áttört zárfedőlap közepén Szirmay Tamás névbetűi láthatók utólagosan rátett sárgarézlapon. Hasonló három láda van a Fővárosi Múzeumban és kettő Bethlenfalván, Bethlenfalvy Béla birtokában. A kisebbik a XVII. század elejéről való, vésett és niellős zárlemezzel van ellátva; a nagyobbik, valamivel későbbi, elől szép, trébelt álkuleslyukpajzsot hord. Ismerünk ilyen kincsesládát a löcsei Múzeum birtokában, mely a rendkívül finom művű zárfedőlemeze miatt érdemel különös figyelmet. Hasonlóan egyszerű, pántos, fekete vasláda zárja magába a koronázási jelvényeket Budán. A magyar szent korona megközelíthetlensége miatt e sorok írójának nem volt alkalmja a vasládát eredetiben látni s így a fentemlített analógiát csak Bock¹ rajza alapján állíthatjuk. A láda 1608-as évszáma fix pont lenne ez esetben a hasonló emlékek datálására. Bock szerint a XVII. század elején eszerélték fel azzal a XIII. századi ládával, melynek eredeti, áttört zománcos vereteit a Magyar Történeti Múzeum őrzi.

Ezeket a fekete alapszínben hagyott kincsesládákat gyakran olajfestéses dísszel látták el. Ilyen egyszínű borsózőlddel festett vasláda van Lőcsén, Okolicsányi Ede tulajdonában, mely azért is érdekes, mert festése a felvidéki bútorokra oly jellemző, márványos felületet utánozó mintát mutat. A hozzátartozó hatalmas lakat és kulcsok is a XVII. század második feléből valók.

Az egrai Liceum Múzeumban áll az egyik legszebb festett díszű kincsesláda; díszítési módja oly gyakori és kedvelt volt, hogy sokszor alkalmazták és igen sok példányban maradt reánk. Megkíséreljük ezeket az alábbiakban összegyűjteni. A tipikusan borsózőld alapon, a pántokon gazdag indadisz hullámszik, melyet a keresztezési pontokon egy-egy élénk színű rózsaszakít meg oly módon, hogy a rózsaszakít a rögzítő, félgömbös szegek alkotják. A pántok által bezárt négyszögekben a színesen festett tulipán, rózsaszakít vagy más virágszál mellett tájképben álló fa, hatalmas szikla és egy-egy vitorlášhajó váltakoznak. Ez utóbbiból kitűnik, hogy a festő valószínűleg külföldi metszeteket használt fel. A finom zárfedőlap vésett és áttört díszű, közepén lombdísszel körülvett hatalmas csillag, két oldalt kivont kardot tartó, félholdas pajzsra támaszkodó, turbános török áll. Különösen jól sikerült a négyszögű, sarkára állított, dúsan trébelt, levéldíszes álkuleslemez. A fedél és a keskeny oldalak díszje egyszerűbb, kizárólag virágos. Valószínűleg felvidéki eredetű; hű analógiája Budapesten található, Vásárhelyi Margit birtokában, ugyancsak XVII. századi és a Lónyai grófok egy felvidéki kastélyából származik. A borsózőld alap piros-kék-sárga virágos díszét itt is kis tájképek, házak és vitorlášhajók élénkítik. A két kes-

keny oldalon, tulipán és pipaacsaszálak között egy-egy csavart, erős fül. Érdekes, hogy a ládának kovácsolt vasból készült állványa is megmaradt. A löcsei városházán őrzött virágos kincsesláda, ugyancsak a fentiekkel egykorú. Az élénk színű virágdísz közt, térdeplő vörös nadrágos férfi puskával céloz a másik kockában látható őzre. A festés az előbbieknél gyengébb minőségű, zárlemeze finom, vésett és kivágott sisakos fejekkel ékes. A nagyőri Czóbel-kastély őrzi a legnagyobb méretű festett magyar kincsesládát. Magassága 0.76 m, szélessége 1.40 m, mélysége 0.82 m. Pántos, szegecselt hálózatán elől barokkos álkulespajzs, borsózőld alapon festett, különböző virágok között lombos fák, majorok, vitorlášhajók és romok váltakoznak. A poprádi Múzeum hasonló vasládáján a festés lekopott, csak a nyomait lehet felfedezni. Húnfalván, Bethlenfalvy Ernő tulajdonában lévő kincsesláda a löcsei Bosnyák-családtól származik a XVII. század második feléből. A jól ismert, színes-virágos és tájképes díszítés itt is ismétlődik, figyelemre méltó a szép trébelt álkulespajzs és a hármassorban elhelyezett, áttört groteszkes zárfedőlemez. Ahány láda, annyifajta, változatos díszű fedőlemez! Érdekes, hogy a fedelet feltámasztó vaskar is megmaradt. Még folytathatnánk a felsorolást, ha módunkban lett volna az összes megmaradt emlékeket felkutatni. Az 1903-as kassai Rákóczi-ereklék kiállítás katalógusa említ egy színesen festett vasládikát dr. Kosztká József tulajdonában és egy kincsesládát „lombornamentummal“ 1722 évszámmal, tizenkét nyelven zárral, Siposs Gyula tulajdonában. Mind a kettő a mi kincsesládáinknak változata lehet. A besztercebányai Múzeumban is van

Illusztráció Rosner Ármin „A betűrajzolás“ című könyvéből

¹ Bock: Mitteilungen der K. und K. Centralkommission 1867. p. 97.

egy pénzesláda, olajfestésű madár és virágdísszel, fortélyos zárral. Németújvárt, gróf Batthyány Bélánál is volt egy vasszekrény, virágos és alakos festéssel. Ezek is talán a fenti sorozatot egészítik ki.

Másik gyakori típusú kincsesláda az úgynevezett tábori kincsesláda. Hengeres testű, ugyancsak keresztződő vaspántokkal ellátott magas vasalkotmányok ezek, a fedőlapon nyitható zárral és kulcslyukkal. Ilyen tábori kasszák a rendeltetésüknek megfelelően rendszerint festetlenek. Egy példányt őriz belőlük a Magyar Történeti Múzeum, egyet a besztercebányai Múzeum, kettőt a kassai Múzeum, egy van Toporecon, a Görgey-kastélyban, egy a felkai, egy a késmárki Múzeumokban. A legszebb tábori kincstár Bánffy Miklós tulajdonában van (letét az Iparművészeti Múzeumban), mely eltér a többiektől abban, hogy színes olajfestésű virágokkal díszített, rajta elől a gróf Lázár-címerrel. Ez az egyetlen az egész sorozatból, mely erdélyi eredetre utal.

Márkusfalván báró Wieland Ákos tulajdonában van egy pompás színesen festett, öntöttvasú vasláda. Teljesen eltér az előbb említett magyar típustól és inkább a művészi fabútorok útmutatását követi. Ennek megfelelően alapszíne barna márványozásos festésű. A XVII. századi bútorok mintájára oszlopokkal tagolt. A középső csavart oszloptól kétoldalt, kiemelkedő szekrényajtószerű mezőben

az osztrák-magyar monarchia egyesített címere, a kőfejű sas, szív pajzsában a magyar címerrel, levágott négy sarkában kis angyalhermák. A hajlott lábak virágtüzezzel és palmettákkal díszesek. A fedő kulcslyukpajzsán I. Lipót arcképe, tehát a vasláda pontosan datálható (1657—58-ban koronázták királlyá, illetőleg német-római császárrá). Az oldalsó fülek körül kékruhás női félalakok. A kincsesláda, a tulajdonos állítása szerint, az ezredéves kiállításon ki volt állítva. Semmi esetre sem magyar munka, csak a barna márványozásos festés, mely a Felvidéken szokványos volt, engedne erre következtetni. A fent felsorolt magyar típustól olyannyira különbözik, hogy feltétlenül osztrák eredetűnek tartjuk, mely legfeljebb hazánkban lett átfestve. Anyagszerűtlen, fabútoroktól meghatározott alakját, mint ellentétet kívántuk bemutatni, hazai, kisebb igényű, de eredetibb emlékeinkhez.

A felsorolt kincsesládák korántsem merítették ki a bizonyára még sok helyütt lappangó anyagot. Nem is törekedtünk tehát teljességre, csupán a XVII. századi felvidéki műiparunk egy jellemző emlékesoportjára akartuk felhívni az iparművészek és a műértők figyelmét.

BÁRÁNYNÉ
OBERSCHALL MAGDA DR.

MŰVÉSZI IPAR A STEPPE-NÉPEKNÉL MAGYARORSZÁGON

Zichy István gróf a múlt évben lett a Magyar Történeti Múzeum főigazgatója. Aki felfogását és előző tevékenységét ismeri, magától értetődő dolognak veheti, hogy gyűjteménye termeiben egységes képet mutat be a keleti lovasnépek géniuszáról. A kiállítás, melyet ő most dr. Fettich Nándorral, a népvándorláskori gyűjtemény őrével és dr. László Gyulával együtt rendezett, nagyon tanulságos és érdekes. Felöleli a szkitháktól kezdve a honfoglaló magyarokig mindazoknak a Keletről jött lovasnépeknek — szarmatáknak, hunnoknak, avaroknak — emlékeit, melyek hazánkat benépesítették, sőt még az itt talált germán emlékeket is, tekintettel arra, hogy azokon is megállapítható a keleti hatás.

Növeli a kiállítás értékét az az összehasonlító anyag, melyben keleti turkesztáni ruhák, lószerszámok, sátor és ékszerek, kaukázusi övfelszerelések, baskir és török nyilak, magyar pásztorok felszerelése stb. láthatók, mint meggyőző bizonyítéka az ősrégi formák fennmaradásának. Mellettük állították ki ugyanis a Kaukázusból és az Altai vidékéről való régiségeket (néhai gróf Zichy Jenő gyűjteményéből) és a velük nagyon egyező tárgyakat Észak-Kínából és a szomszédos területekről (a Hopp Ferenc keletázsiai Művészeti Múzeumból és Loo C. T. úr párizsi gyűjteményéből).

A Krisztus előtti hetedik század végén két oldalról nyomult új néparadat a Kárpátok medencéjébe. A keleti végtelen rónaságokról jött a szkithák lovasnépe. A nyugati részeket a kelták kezdték ellepni. Az előbbieket, mint steppenépek olyan jelentőségre tettek szert, hogy nevük ma is élő fogalom a köztudatban.

Az a nagy fejlődéstörténelmi fejezet, melyről a Magyar Történeti Múzeum régiségtárának kiállítása most számol be, elsősorban formaérzékkel és szemmel fogható fel. Amit a szkithákról, szarmatákról, hunnokról, avarokról, sőt honfoglaló magyar őseinkről is olvasunk, édeskevés. Ők maguk nem foglalkoztak írással. Valamennyien harcászok voltak. A művészetet a meghódított népekre és asszonyaikra bízták. Amit e mellett maguk termeltek, csak az emlékek kis százalékában ismerhető fel. Sokszor csak sejthető. Alapos tévedéseknek teszi ki magát, aki mai tudásunkkal már arra vállalkozik, hogy e népek művészeti emlékeit összhangba hozza a végtelenül hiányosan feljegyzett történelmi eseményekkel. Tanulmányainknak még csak a kezdetén vagyunk. A steppe-népek emlékeinek irodalma ugyan már igen nagyra duzzadt, de nagysága nem áll arányban az eredménnyel, melyet eddig elért. Legtöbb hiba abból származik, hogy a tudósok kellő felkészültség és természetesen igen sokszor

Foto: L'Api. Bruxelles

A brüsszeli világkiállítás magyar pavillonja. Györgyi Dénes terve. — Ungarischer Pavillon der Brüsseler Weltausstellung. Entwurf von D. Györgyi. — Hungarian Pavilion of the World Exhibition in Brussels. Designed by D. Györgyi.

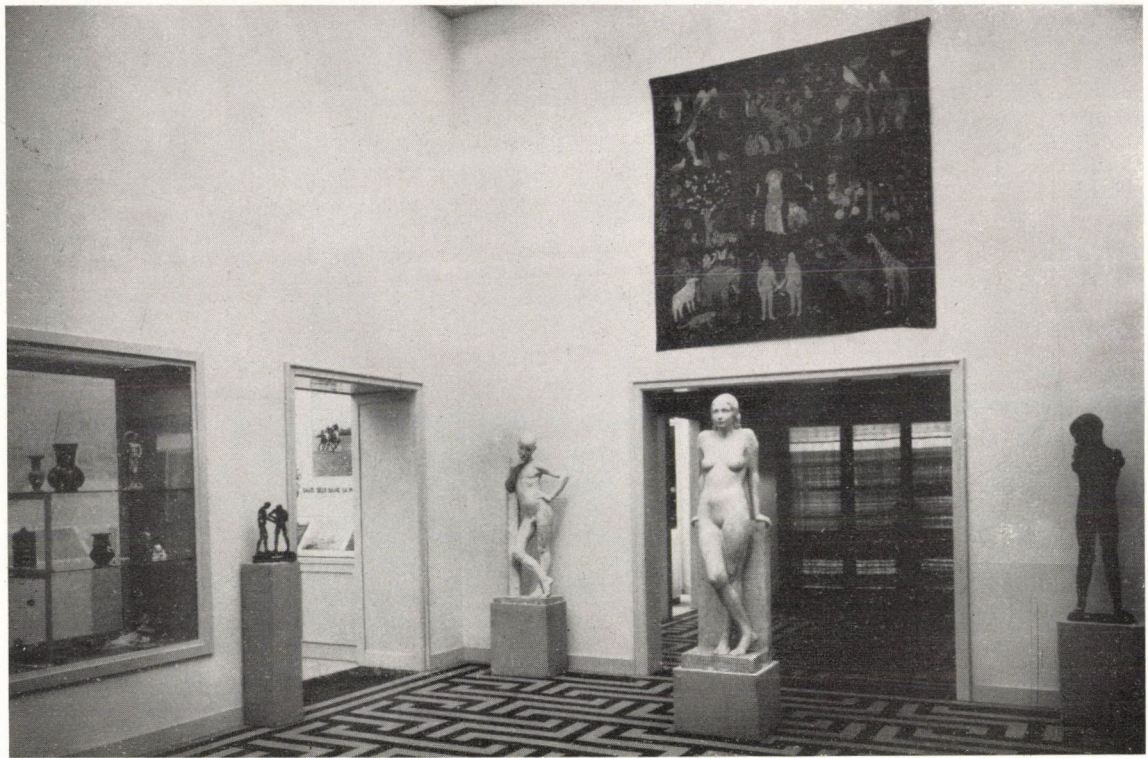
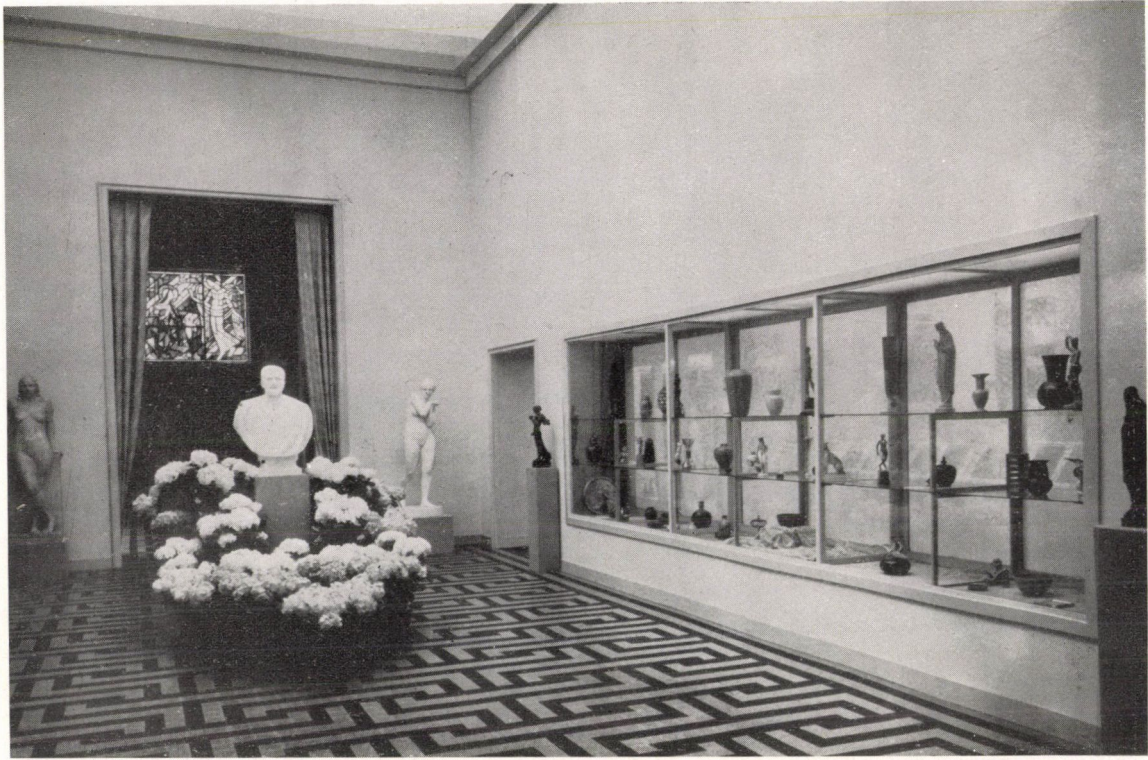

Foto: L'Api. Bruxelles

Részletek a brüsszeli világkiállítás magyar pavillonjából. Györgyi Dénes terve. — Einzelheiten aus dem ungarischen Pavillon der Weltausstellung in Brüssel. Entwurf von D. Györgyi. — Details from the Hungarian Pavilion of the World Exhibition in Brussels. Designed by D. Györgyi.

Foto: L'Api Bruxelles

Részletek a brüsszeli világkiállítás magyar pavillonjából. Györgyi Dénes terve. — Einzelheiten aus dem ungarischen Pavillon der Weltausstellung in Brüssel. Entwurf von D. Györgyi. — Details from the Hungarian Pavilion of the World Exhibition in Brussels. Designed by D. Györgyi.

Foto: L'Api. Bruxelles

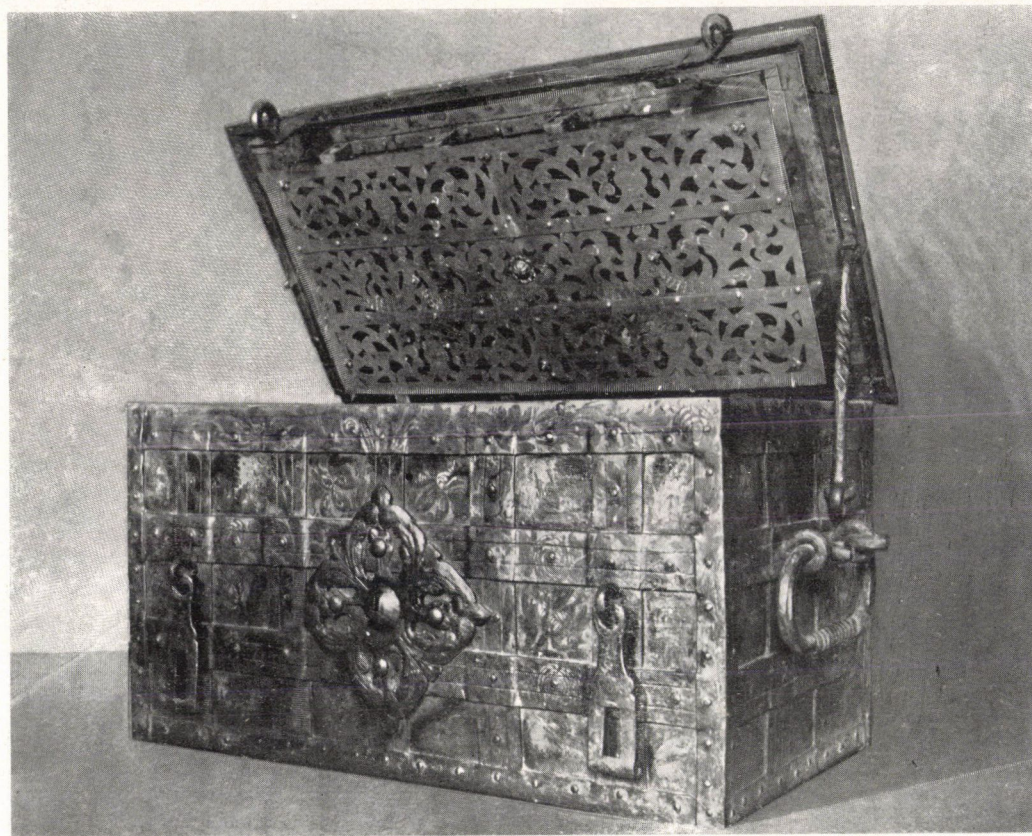
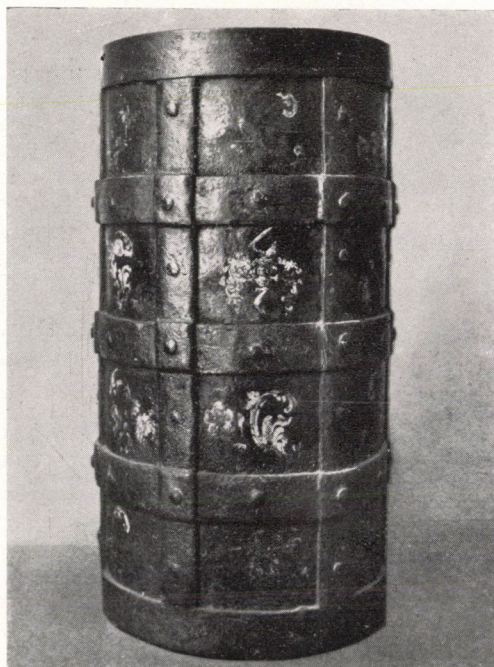
Részletek a brüsszeli világkiállítás magyar pavillonjából. Györgyi Dénes terve. — Einzelheiten aus dem ungarischen Pavillon der Weltausstellung in Brüssel. Entwurf von D. Györgyi. — Details from the Hungarian Pavilion of the World Exhibition in Brussels. Designed by D. Györgyi.

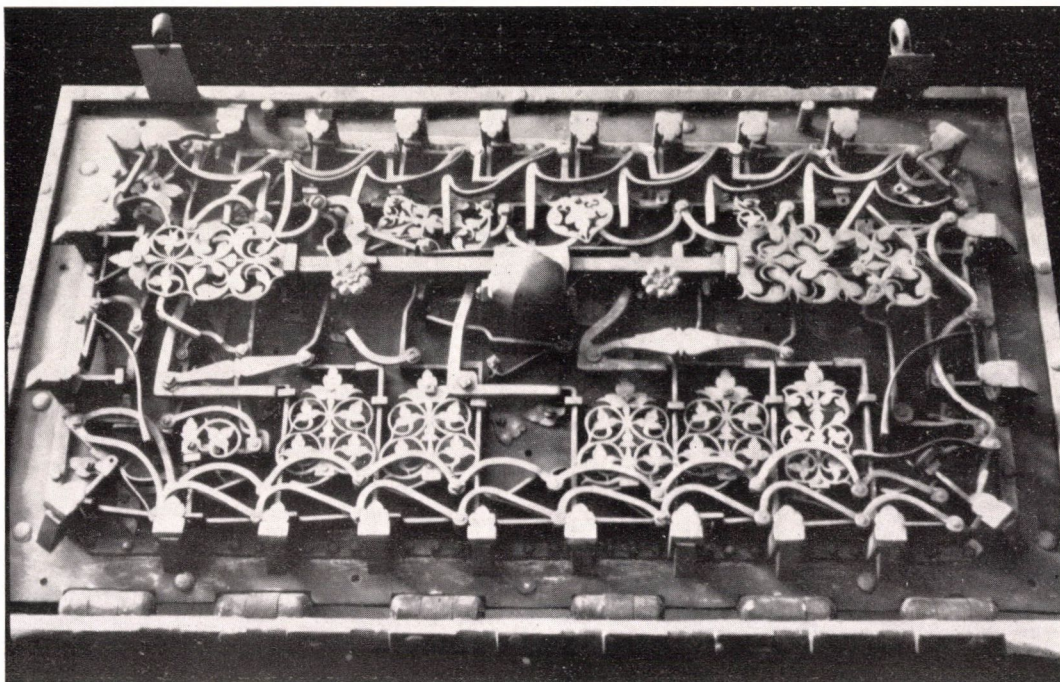

Foto: Gauss. Stuttgart

László Pál (Stuttgart) tervei. Fent balra és jobbra : hallberendezés részletei. Lent balra : ebédlőrészlet. Lent jobbra : nappali kandalló részlete. — Entwürfe von P. László (Stuttgart). Oben links und rechts : Einzelheiten der Einrichtung einer Vorhalle. Unten links : Detail eines Speisezimmers. Unten rechts : Details des Kamins eines Wohnzimmers. — Designs of P. László (Stuttgart). Above left and right : Details of furniture for a hall. Below to the left : details of a dining room. Below to the right : detail of a chimney-piece in a drawing-room.

Régi magyar kincsesládák. Fent balra : Tábori kincstár. XVII. sz. második fele. Gróf Bánffy Miklós tulajdona. Fent jobbra : Kincsesláda a XVII. századból. Az Iparművészeti Múzeum tulajdona. Lent : Festett díszű kincsesláda Hunfalváról. XVII. sz. második fele. Bethlenfalvy Ernő tulajdona. — Alte ungarische Schatztruhen. Oben links : Feld-Schatztruhe. Zweite Hälfte des XVII. Jahrhunderts. Oben rechts : Schatztruhe aus dem XVII. Jahrhundert. Unten : mit Malerei verzierte Schatztruhe aus Hunfalva. Zweite Hälfte des XVII. Jahrhunderts. — Old Hungarian treasure boxes. Above to the left : Field-treasury. 2nd half of XVIIth century. Below : treasure box from Hunfalva with painted ornaments. 2nd half of XVIIth century.

Régi magyar kincsesládák. Fent : Kincsesláda závarzata. XVII. sz. A löcsei múzeumból. Lent : Kincsesláda Márkusfalváról. XVII. sz. második fele. Báró Wieland Ákos tulajdona. — Alte ungarische Schatztruhen. Oben : Schlosswerk einer Schatztruhe. XVII. Jahrhundert. Unten : Schatztruhe aus Márkusfalva. Zweite Hälfte des XVII. Jahrhunderts. — Old Hungarian treasure boxes. Above : locks of a treasure box. XVIIth century. Below : treasure box from Márkusfalva. 2nd half of XVIIth century.

Festett díszítésű kincsesláda. A XVII. sz. második fele. Az egri liceumi múzeumból. — Mit Malerei verzierte Schatztruhe. Zweite Hälfte des XVII. Jahrhunderts. — Treasure box with painted ornaments. 2nd half of XVIIIth century.

formaérzék nélkül egész leletsoportokat vesznek tekintetbe máris ott, hol még mindig nem sikerült megállapítani a szilárd kiindulási pontokat. A tudósok nagyrésze emellett csak tudós és nem műértő is egyszemélyben.

A steppe-népek művészetével való foglalkozást nem lehet keretek közé erőszakolni. E népek, amint mondtam, harcok és amellett igen mozgékonyak voltak. A művészetet is hódították, zsákmányolták a környező népektől és ez utóbbiak békés úton is szállítóik lettek sőt területeiken át továbbították művészetüket távoli országokba is. Az euráziai lovasnépek művészetének titkait csak az fejtheti meg, aki ismeri a határos nagy művelődési központok művészetét is.

Kiállításunkon már a korban első nagy alkotás, a szkitha időkből ránkmaradt zöldhalompusztai aranyszarvas titka is csak az ókori nyugatázsiai nagy előzmények tekintetbevételével oldható meg. A hittita Kisázsiaiában és az asszír Mezopotámiában találjuk meg azt az állatábrázolást, azokat a mozdulatokat, arányokat és a vonalak rajzában azt a kifejező erőt, mely a mi földünkben talált remekművet minden nyersessége mellett is lenyűgözővé tudja tenni.

Herodotosz, a szkithák egykorú történetírója megemlékezik az agathyroszokról, kik hazánk területén laktak, de nem mondja meg, hogy e nép honnan vándorolt ide. A zöldhalompusztai szarvas és halványsárga aranyötvetből, vagyis elektronból készült tápiószentmártoni érdekes párja is olyan délorszországi szkitha emlékekkel rokon, melyek a lovasnépek hagyatékának régibb csoportjához tartoznak. E régibb tárgyak még a Fekete-tenger-melléki görög telepek virágzása előtt készülhettek.

A Krisztus előtti ötödik és negyedik századból való szkitha sírokból már olyan görög műtárgyak kerültek elő, melyek a korukbeli hellén és hellenisztikus művészetnek legnagyobb becsületére válnak. A mi zöldhalompusztai és tápiószentmártoni leleteink még nem görögösök. Még a zöldhalompusztai aranyláncon átfűzött oroszlánokat se látom annak. Ezeknek mintáit is inkább keresem Kisázsiaiában, az úgynevezett hittita művészet emlékei közt. Hasonló oroszlánok nagy számmal találhatóak ott kőbe faragva.

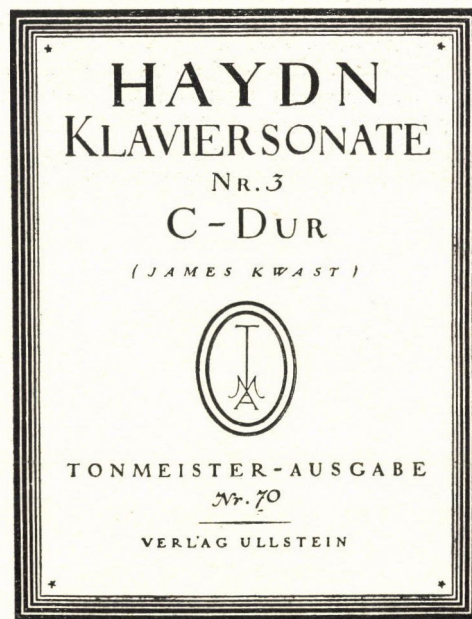
A maga alá húzott lábakkal és fején végigfektetett agancsal nyugvó szarvas és a keskeny talapzaton, rudak tetejére húzható hegyes csörgők csúcsán álló vagy ülő négy lábúak alakjai is az ókori keleti népek nagyobb művészeti központjaiból származtak át az euráziai lovas népekhez. A Krisztus előtti első évezred régebbik felében és közepén a Balkánon, a mai Északolaszországban, Ausztriában és Nyugatmagyarországon sok olyan tárgyat találtak, melyek a steppe-népek emlékeivel feltűnő rokonságot mutatnak. Abból, amit az ásó eddig felszínre vetett, azt következtethetjük, hogy az egymástól óriási távolságban jelentkező hasonló művészeti elemek legbővebb közös forrása Irán lehetett.

Az iráni elem túlsúlyban volt a pusztázó népek művészetében a legősibb időktől kezdve a legújabbakig. Áthatotta természetesen világnézetüket is. A zöldhalompusztai futó szarvas mellett ott

látható egy sasfej. Látszólag szervesenül helyezkedik el a szarvas feje és agancsa mentén, holott ennek a madárfejnek kétségtelenül mélyebb értelme van. Az óskori és ókori népeknél, valamint az összes keletiekénél (ezeknél a legújabb időkig is) minden díszítő formának megvolt a maga értelme. Mindenik jelkép volt és a sasmadár mindenik közt a legfontosabb, mert a napot jelentette. Ilyen napjelkép volt azonban az oroszlán is, valamint az oroszlán és sas alakjából összeállított griff. E ragadozók áldozataikat tépve a sötétségen győzedelmeskedő világosságot jelentették. (Tekintélyes anyagot gyűjtött össze újabban ennek bizonyítására Kállay Ubul, ki szíves volt kutatásainak eredményét velem közölni.)

Az euráziai lovas népek vallása az óskori eredetű samanizmus, a varázslat erejébe vetett hit volt, melyben nagy szerepet játszottak a még ősbibnek nevezhető totem-elméletek, az állatoktól való származás hite és mindaz, ami ezzel együtt jár. Nem szabad azonban azt hinnünk, hogy e vallásokban valamelyes következetesen kifejlesztett elvek, dogmák érvényesültek. Éppen ellenkezőleg. Miként a mai tibeti és mongolországi buddhizmus, a vitez turáni ősök vallása is tele volt zavaros fogalmakkal, főképen annak következtében, hogy a velük érintkező nagy népek világnézetéből sok mindent vettek át, természetesen tisztulatlan formában, leginkább mint babonás képzeteket. Ami teszem fel a perzsáknál, kínaiaknál, indiaiaknál tudatos vallási jelkép volt, azt a mi népeink mint talizmánt vették át és babonásan hittek benne. Hogy pedig mennyire hosszú életűek és népről-népre öröklődők ezek a babonák és talizmánok, azt magamnak is volt alkalmam megállapítani a Keleten.

A tekintettel való rontást elhárító talizmánok közé tartozik például a törököknél ma is a nyúlkoponya. Ez magyarázza meg, miért található a

Illusztráció Kosner Armin „A betűrajzolás“ című könyvéből

Krisztus előtti hetedik századtól kezdve oly sok emléken a nyúl meg a nyúlfej. A kínai műveltség északi határterületeiről, különösen az úgynevezett Ordos területéről, melyet délen a nagy kínai fal, északon, keleten és nyugaton az óriási kettős könyököt leíró Hwang Ho határol, egész tömegét ismerjük az olyan bronztárgyaknak, melyek a déloroszországiakkal meglepően egyeznek. Szabó Géza Pekingben élő honfitársunk a Hopp Ferenc Múzeumnak is ajándékozott e tárgyak közül igen érdekes és tanulságos példányokat. A mai Kínától északra, sőt még a birodalom egyes északi tartományaiiban is éltek az ókorban a hunnok és más rokon török és mongol népek. Nem lehet tehát kétséges, hogy az ő néhai hazájukban található és a régibbfajta szkíthával közel rokon művészet volt otthonos náluk is.

A régibb Szkíthia és az ókori hunn terület művészete azonban egyaránt iráni jellegű. Irán ugyanis felbecsülhetetlen jelentőségű művelődési és gazdasági tényező volt az ókorban. Hatása érezhető volt messze nyugaton és keleten. Eurázia harcos lovasnépeire Irán gyakorolta a legnagyobb hatást. Már az Aveszta, az ókori irániak szentkönyve, említi a „hunu“-kat, mint veszedelmes rabló ellen-ségeket. Ez a „hunu“, mely bizonyára gyűjtőnév és több néptörzsre vonatkozik, megfelel a kínai „hiungnu“-nak. Az ókori Észak-Ázsiában, azon a rengeteg területen, mely a perzsák és a kínaiak birodalma közé esett, azok a népek lehettek a legjelentősebbek és azok nyomták rá leginkább a maguk bélyegét a többi hozzájuk hasonlóra, melyeknek összességét a későbbi nyugati történelem a görög „ουνοί“ és a latin „hunni“ néven ismerte és amely klasszikus nevekből származott át a hunnok neve a többi európai nyelvekbe.

A hunn hatalom utóda lett az altaividéki ótörök és az ugyancsak keletázsiai avar birodalom. Az avarok és a hunnok közt lényeges különbség nem lehetett. Egy bizánci író, Theofanész, fel is jegyezte az avarok követségéről, hogy tagjai ugyanazt a nyelvet beszélték, mint a hunnok és olyan volt a viseletük is, kivéve az avarok tinesbe font haját.

Attila birodalma a nagy királynak 453-ban bekövetkezett halála után bomlott fel. Népének egyrésze visszavonult a Fekete-tenger vidékére. Mi lett a többiből? Eltörölték őket a földszínéről? Amint látjuk, a bizánciaknak több mint száz év múlva még mindig nagyobb szükségük volt hunn tolmácsokra, mint avarokra. A hunn jelleg tehát, melyről Ammianus Marcellinus, a római kortárs olyan színes és eleven képet ad, ugyancsak erős és tartós lehetett. Na és milyenek voltak a hunnok, kik 375-ben tönkretették a Dnyeszternél a nyugati gót birodalmat és azután meghódították azt a földet is, melyen most élünk? A római kortárs az alánokhoz hasonlítja őket, kiket a hunnok legigáztak és magukkal hoztak. Az alánokról pedig megmondja azt is, hogy keleten Indiáig népesítették be a földet. Kétségtelen, hogy az óriási területet nem egy törzs lakta, hanem többé-kevésbé rokonjellegű és hasonló életmódot folytató, hasonló szokások szerint élő népek sokasága. Ezek pedig semmi esetre sem különbözhetek lényegesen sem ókori elődeiktől, sem avarokori utódaiktól.

Magyarországi leleteink legnagyobb része egy egészen sajátos helyi stílust képvisel. Kimutathatók benne, a Krisztus előtti negyedik század fekete-tengeri hellenisztikus szkíthai művészetének maradványai. Ilyenek a szarvast elejtő oroszlánt és griffet ábrázoló kompozíciók. Kimutatható hasonló kompozíciókon (őzet marcangoló kuttyák) a kelet-ázsiai származás. (Kicsavart törzsű állat, ellenkező irányba forduló alsó- és felsőtesttel.) Kínából kellett ide átszármaznia a sárkánynak és a főnixsnek is, mely egyik-másik magyarországi leleten szintén felismerhető. Itt említem meg, hogy a hunn időkből való nagy áldozati bronzedények stílusa és öntési eljárása meggyőzően egyezik azokkal, amelyeket az Ordos területéről ismerünk. Miután pedig ilyen vallási szertartásoknál használt tárgyak készülnek a legősibb hagyományok szerint, feltehető, hogy e nagy bronzöntvények számolnak be a hunnok legigazibb művészetéről. Hasonló véleményünk lehet azokról az övdíszekről is, melyeknek ezüstlemezeit bekarcolt fonadékok díszítik. A fonadék eredetileg nem ötletszerű díszítő forma, hanem jelképes ékítmény. Kínában ma is a végtelenség fogalmát fejezi ki és amellet szerencsejel. Nyugati Turkesztánból mázas eserepeket ismerünk a kínai T'ang-korszaknak megfelelő időből (VII—IX. század), olyan fonadékdíszrel, amilyen nálunk volt népszerű a nagy népvándorlás korában. A nyúl, melyről a törökök ma is hiszik, hogy kivédi a szemmel való rontást, gyakori motívum népvándorláskori szíjvégeinken is. Ilyen védelmet vártak az életfától is, melyről ki tudjuk mutatni a babiloniaktól kezdve, hogy a napkultuszhoz tartozó jelkép volt. A mi népvándorláskori példányainkon még látszik az asszír eredet. Ezek tehát nem Kelet-Ázsiából származó motívumok és bizonyára a Kaukázuson át jutottak hozzánk, hol az ókori keleti formák mondhatni végtelen ideig éltek. Az életfával rokonjellegű növényi motívum az inda, mely sokszor helyettesíti magát az életfát. Népvándorláskori művészetünkben többféle indatípust különböztethetünk meg. Az egyik, mely igen gyakori nálunk, a nyugatázsiai hellenizmusból származhatott át, amint a Zichy Jenő gróf gyűjteményéből származó bronztükrök mutatja, Belső-Ázsiába is. Ilyenfajta tükrök és ugyanez az indadíz ugyanis a minussinski bronzemlékek közt szokott előfordulni. A szóbanforgó inda stílusa a Kis-Ázsiában, Szíriában, Perzsiában és India északnyugati részén elterjedt görög és az ókori asszír és perzsa formák kölesönhatásából keletkezett és a Krisztus utáni II., III. és IV. században a római birodalom nyugatibb tartományaiiban, Pannoniában is otthonossá vált. Magától értetődik, hogy a keleties római művészeti formák tovább éltek sokáig a hunnok és avarok birodalmában, elvegyülve azokkal, melyeket a hódítók a közeli és távoli Keletről hoztak magukkal.

Már ebből a kis felsorolásból is kiérezhető, hogy az a stílus, mely a hazánkban leghosszabb ideig művelt népvándorláskori művészi ipart jellemzi, különböző területekről és természetesen különböző időkben beszívargott elemekből alakult ki a helybeli római tartományi művészet erős átalakító hatása alatt. E művészi ipar területe Magyarországon kívül a Balkánra, Ausztriára és Morvaországra is

kiterjedt. Egyes elemei, amint mondtam, Nyugat-Ázsiából, mások a délorosz síkságról, mások viszont Kelet-Ázsiából valók. Mindezeknek származási kérdése részben tisztázódott, de nagyrésze még megoldásra vár. Egységes stílussá e különböző elemek csak nálunk tevődhetek össze, mert másutt seholse található meg a stílus a maga teljességében. Korának megállapítása szempontjából fontos az is, hogy a tárgyakkal a sírokban római pénzeket is szoktak találni a II—V. századból. Későbbieket nem.

A mai tudósok legnagyobb része, a mondottak ellenére, gépiesen avarnak nevezi a szóbanforgó emlékeket, egy német tudós (Paul Reinecke) alapján, kinek igen egyoldalú okfejtése 1898-ban jelent meg, mikor az ismert leletanyag még kicsi volt és a különböző keleti egyezéseknek még szintén csak igen kis részét ismerték. Ezzel szemben Hampel József és Nagy Géza nemsokára megállapították az emlékek korát, szerintem a lehető leghelyesebben. Felső korhatárnak a IV. század első felét, alsónak körülbelül a VII—VIII. századot tekintették.

Mintán azonban nálunk a német hatás, akár jó, akár rossz, mindenben felülkerekedik, a hazai indokolt felfogás újabban teljesen háttérbe szorult és az új avar elmélet valósággal hivatalos állásponttá lett. Magyarországon ma már mindenki avar. Nagyon enyhén fejezem ki magamat, ha azt mondom, hogy minden meggyőző indokolás alapján. Az avaristák legjobb ellenérve még mindig csak tagadó jellegű és abban áll, hogy régi pénzek forgalmi idejük letelte után is kerülhettek a sírokba. Az ellen, hogy a leletek stílusa alapjában régi és csak akkor fejlődhetett ki, mikor nálunk még eleven ható tényező volt a római stílusérzék és a közel és távol Keleten minden a hellenizmus ellenállhatatlan hatása alatt állott (a Krisztus utáni legelső századokban), senkise mert eddig érvelni. Az ellenérvek, melyekkel harcolnak, nem is érintik a stílus kérdését, ami a legfontosabb, de természetesen a legkényesebb is, mert a megfelelő érzékre fellebbez. Ehelyett a politikai történelemből kerülnek elő az ellenbizonyítékok.

Az avarok korát ugyanis jellemzi egy lényegesen másfajta bizánci jellegű stílus. Az ennek megfelelő tárgyakkal együtt mindig csak VI—VII. századbeli bizánci pénzek találhatók, melyeknek kormegállapító értékét természetesen már elfogadják a tudósok. Két különböző stílus azonban, melyek közül az egyik tele van archaizmussal, egy és ugyanazon időben nem keletkezhet és nem érvényesülhet egyformán. Ezt mindenki tudja, akinek a művészethez köze van. Tudományos körökben mindazonáltal könnyedén érvényesült az az indokolás, hogy az egyik stílust valahonnan Ázsiából hozták az úgynevezett igazi avarok (kiknek kiléte és őshazája teljes bizonyossággal ma sincs megállapítva), míg a másikat, a bizánci jellegűt, a Fekete-tenger vidékéről a kuturgur-avarok. (Alföldi András elmélete.)

Ezt az indokolást én rettenetesnek tartom, nemcsak azért, mert két különböző stílus csak akkor élhet egymás mellett, ha az egyik már megelőzőleg

hódított és az új művészet mellett mint az alsóbb néprétegeké, mint népművészet, folytatja a maga külön életét, hanem azért is, mert még eddig senkinek sem sikerült és ezután se fog sikerülni kimutatni a Magyarországon elterjedt régebbi népvándorláskori stílust a maga teljességében, sem a maga önhatalmúlag feltételezett forrásvidékén, sem máshol, Magyarországon és a határterületeken kívül.

A politikai történelem és a művészetek történelme két nagyon különböző dolog. Kétségtelen ugyan, hogy a nagy népvándorlás, mely a szarmatákkal kezdődött és amelynek első nagy viharát a hunnokok hozták, feltétlenül gyökeres változást idézhetett elő Európában. Ennek a változásnak felel meg az a bizonyos régebbi népvándorláskori griffes-indás stílus. De természetesen nem mint egyetlen nép szellemi tulajdona, hanem mint korstílus, amely nem keletkezhet más korstílussal együtt és amelyet a harcok lovasnépek csak bizonyos mértékig fejleszthettek maguk. Az ő munkásaik a legyőzött népek voltak. Ezek és az asszonynép látták el a vitézkedő urakat művészetrel is. Így volt ez mindig a keleti, különösen a törökfajta népeknél, kikhez a hunnokok és avarok is tartoztak.

A hunn korszak emlékeinek hiányát természetesen érezte a régiségtudomány és ezért mintegy hézagölteléknek ki kellett mutatni egy bizonyos hunn leletanyagot is. Így keletkezett egy leginkább almandinnal kirakott és préselt aranylemezekből álló csoport, melynek jellege mind a griffes-indás és hasonló régiségekből álló, mind a honfoglaló magyarok korából való emlékektől lényegesen különbözik, ellenben közel rokon azokkal a régiségekkel, melyeket joggal tulajdonítanak régóta különböző germán népeknek és amelyek e népekhez legnagyobb részben a keletrómai művészi iparból származtak át. Olyan aranylemezből készült és almandinos aranyékszereket például, amelyeket Szegedszéksóson találtak, ismerünk nemcsak Dél-Oroszországból és Ausztriából, hanem Normandiából és az afrikai Karthagóból is. Ilyen körülmények közt azután nem szabad csodálkoznunk azon sem, ha Alföldi András professzor a hunnokok emlékét látja egy tekintélyes fibulában is. Tehát egy olyan tárgyban, amelyik tipikusan nyugati és sohasem tarthatott egyetlen keleti lovasnép viseletéhez sem. Az a moldvai Petroassában talált híres kincs, melyhez az említett fibula tartozik, egyik úgynevezett vezérlelete a gót emlékműnek. Egyik darabján még gót felírás is olvasható.

Azt hiszem, itt van a kutya eltemetve. A germán jellegű hunn stílus kitalálói nagyon barátságos fogadtatásra találtak a német tudósoknál. Ezt pedig könnyű megérteni. Ők, ha tárgyilagosaik is akarnak lenni (amit el is hiszek), nem tudnak elfogulatlanul érezni, különösen ma. A magyar tudósnak pedig, hiába, mégis csak hízeleg, ha a hatalmas németeknél sikerei vannak. Pedig ezek a sikerek álsikerek. Dehát azért vagyunk magyarok, hogy későn eszméljünk!

FELVINCZI TAKÁCS ZOLTÁN

• K R Ó N I K A •

AZ IPARRAJZISKOLA IGAZGATÁSA. A Székesfővárosi Iparrajziskola vezetésében jelentős változás történt. Dr. Vidéky Emil az eddigi igazgató nyugalmába vonult. Az a több, mint negyedszázad, melyet a főváros e mintaszerű iskolájában mint tanár, majd mint igazgató töltött, valóban értékes munkásság útját jelzi. Elsősorban technikai s technológiai ismereteket közvetített úgy a katedrájáról, mint irodalmi munkásságával. Vidéky dr. nevét nemcsak idehaza, de a külföldön elsősorban pedig Angliában is megbeesülttette s idegen nyelven megjelent szakmunkáit mindenütt nagy tetszéssel fogadták. A fővárosi Iparrajziskolának szakirányú és technikai szellemű kifejlesztésével pedig a magyar iparoktatásban szerzett elévülhetetlen érdemeket. A Magyar Iparművészetben magvas tanulmányai jelentek meg s tevékenyen vesz részt társulatunk életében is. Utódjával a főváros Moldován Béla tanárt és festőművészt nevezte ki. Az új igazgató eddig, mint az alakrajz és festészet tanára működött az iskolánál s egész nemzedékeket nevelt fel a művészi rajztanítás szellemében. Kellemes modorával, szerény s nemes egyéniségével nemcsak tanártársai s növendékei körében szerzett magának sok tisztelőt, de művészkollégái közt is. A Műcsarnoknak régi kiállító-művésze Moldován, akinek festményeit elsősorban a kompozíció szépsége, arékép-tanulmányait pedig az eszközök választékos eleganciája jellemzi. Moldován kinevezése széles körökben váltott ki meglepedést.

ATERMÉSZETES KŐÉRT. A kőfaragók nemrégiben kongresszust tartottak Budapesten s ez alkalommal nemcsak a szakmai sérelmeket tárgyalták, de széles keretben felölelték a kövel való építés szép, régi formáinak lassú kihalását is. Utaltak arra, hogy a műkö mennyire elnyomja a régi épületek ódon hangulatát, pedig a művészettörténet legszebb építészeti emlékeit az „istenadta kő“-nek köszönhetjük. Ezt a gondolatot szép előadásban fejtette ki Seenger Béla, Társulatunk alelnöke, aki egészséges társadalmi mozgalmat sürgetett ebben az irányban. Elgondolása szerint a kőipari érdekeltségnek olyan törvényrendelet kiadását kellene sürgetnie, amely szerint minden új építkezésnél az építési összköltségeknek bizonyos százaléka kötelezően természetes kőből készült kőfaragó munkákra fordíttassék.

GYÖRGYI DÉNES ELŐADÁSA AZ ÉPÍTÉSZEK NEMZETKÖZI KONGRESSZUSÁN. A „Réunions Internationales d'Architectes“ Budapesten tartott kongresszusán, a francia, angol, német, valamint a világ legtávolibb tájairól egybesereglett építészeket a megnyitó ülésen, melyet a József-Műegyetem nagytermében tartottak, Györgyi Dénes műépítész tanár, társulatunk választmányi tagja üdvözölte.

Ugyanekkor Györgyi Dénes francia nyelven magas színvonalú előadásban ismertette a modern magyar építészet fejlődését. Előadásában bevezetőül rámutatott azokra a rendkívüli anyagi nehéz-

ségekre, amelyek a háború óta a magyar építőiparra súlyosodtak. Kifejtette, hogy építészeink a magyar jelleg megőrzése mellett, modern irányú építészmunkát oly beteljesedett művészetté fejlesztették, amely a külföldi szakkörök legnagyobb elismerésére tarthat számot.

Vetített képekkel kísért előadásában megemlékezett Lajtáról, mint aki a 910-es években kezdett munkásságával voltaképpen futárja volt a modern építőművészetünk kialakulásának.

A hallgatóságot lebilineselő szavakkal sorakoztatta fel Györgyi Dénes középületeink és magánházaink építőművészeti értékeit. Rimanóczy pasaréti templomát, Vágó és Faragó zsinagógáját, Kozma üvegházát, Farkas Endre és György dunaparti nyaralóját, György D. Elektromos Művek bérpalotáját, Árkay Bertalan, dr. Kocsis István, Pogány Móric, Münnich Aladár, Fischer József, Molnár Farkas, Preisich és Vadász, Birbauer Virgil és mások kivitelezett munkáit méltatta és kifejtette azok munkáinak egységes magyar jellegű elgondolását.

Nagy tetszést aratott beszámolójának azon része is, amelyben a jövő Budapest egyes részlet-terveit mutatta be. Wälder Gyula Sugárútja, Vágó József Tabán-terve, Hajós Alfréd Margit-szigete, Farkas Endre és György Berli-ni-tere Györgyi tanár szavaival megvilágítva, a legteljesebb mértékben nyilvánvalóvá tették tervezőik művészalmainak minden szépségét.

Minden esetre hasznos lenne, ha Györgyi Dénes előadása teljes egészében magyar nyelven is megjelenne, hogy mint átfogó tanulmány, váljon ismertté nagyközönségünk körében.

AZ ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT NAGY SIKERE A BRÜSSZELI VILÁGKIÁLLÍTÁSON. Rendkívül öröndetes ez a híradás, amely a magyar szellemnek, a magyar alkotó erőnek újabb nagy és szép külföldi sikeréről számol be.

Az a nagy munka, amelyet társulatunk a brüsszeli világkiállítás alkalmából végzett a magyar iparművészet és háziipar érdekében, nem maradt elismerés nélkül. A magyar munkáskezek alkotásai ismét meghódították a külföldet, minden hirdetésnél, plakátnál nagyobb propagatív eredménnyel. Mert az a külföldi, aki a kvalitásos és művészi magyar árut megismerte és megszerette, vissza fog térni emlékezetében mindig erre s örökre barátja marad a magyar árunak.

A brüsszeli világkiállítás nemzetközi zsürije az Országos Magyar Iparművészeti Társulatot a Grand Prix-vél tüntette ki, elismerve ezzel nemcsak azt a nagy és lelkes munkát, amellyel a kiállítás iparművészeti és háziipari részét megszervezte és összeállította, hanem azt a művészi átérzést is, amely a rendezésben és a kiállított anyag összeállításában megnyilvánult.

A társulat keretén belül kiállító iparművészek és háziiparosok közül nagy aranyérmes díszoklevelet nyertek: Márkus Lilly és Ráhrer Mária keramikusok, a Zsolnay Porcellángyár és a Pannonia Csipkeüzem. Aranyérmes nyertek:

Gádor István keramikus, a Herendi Porcellángyár és a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége (Sopron).

A nemzetközi zsűri nagy szigorúsággal válogatta ki a díjazásra méltókat s annál nagyobb a dicsőség, hogy csak a társulat keretén belül ennyi és ilyen magas díjazások kerültek kiosztásra.

Nagyon kevés nemzet részesült ilyen szerenésében s ez mutatja, hogy a mi megcsontított országunkban sok érték, sok művészet és tudás van, amelyhez csak alkalom kell, hogy megmutatkozzék és amely sikeresen tudja felvenni a versenyt a nagy nyugati nemzetekkel is.

ROLLER ALFRÉD. Az osztrák festő- és színpadművészetnek egyik legjelentősebb szcenikusa, a bécsi iparművészeti főiskola volt tanára, valóságos klasszikus nevet hagyott maga után Bécs zenei életében. Mint festő azzal a nemzedékkel jutott népszerűséghez, mely a Szeccsessió csoportját alkotja. Mint színpadi szcenikus a Mahler-korszak nagy operaházi sikereinek volt részese. Merész újtó volt a századeleji színpadi effektusok kikeresésében és lángoló színeivel nemcsak itthon, hanem a tengerentúli színpadokon is nagy hatást ért el. Mint a bécsi iparművészeti iskola igazgatója, csaknem negyedszázadon át intézte a felnövekvő nemzedékek sorsát és ugyanaz a nemes erkölcs, jóízűség és nagyvonalúság jellemezte ebben a tevékenységben is, mint színpadim unkáiban. Hetvenéves korában halt meg. N.

BÁR-OSZTÁLY. Az újabb ebédlőszekek már alig nélkülözik a polgári lakásokban az úgynevezett „bár-fiókokat“. Tulajdonképp csak ott hagyják el a tervezők a pohárszékből a bár-alosztályt, ahol külön asztalka, vagy egész külön bár-szekekre szolgál erre a célra. A középszerű lakásberendezés azonban beéri erre a célra egy négyzetméternyi területtel is, melyet az ebédlő-, vagy kombinált szekrényben juttatnak számára. Divat ez, vagy — túlteng az alkoholizmus napjainkban? Azt hisszük, ez is inkább a racionális térkihasználás miatt történik. Azelőtt is jutott hely az ebédlőszekekben mindenféle pálinkás üvegeknek, likőrös-készleteknek, de csak úgy átabotába, összevissza. Ma azonban itt is érvényesül a „tervezőgazdálkodás“. A tervező iparművész az üvegeknek s poharaknak elhelyezésére külön lyukasított fém-poleokat jelöl ki az ebédlőszekrényben, sőt a szekrény egyik ajtajának belsejét is ilyenekkel szereli fel. A poleokat ki is lehet húzni s kívánatos ritmusban sorakoznak mindegyiken a poharak színes ütegei. Ez tehát nemcsak célszerű beosztást jelent, de kellemes ingert is szemnek és szájnak.

A MAGYAR IPAR EGY NAGY MŰVÉSZÉNEK HALÁLÁRA. „Több világosságot!“ e szavakkal ajkán távozott a nagy weimari böles és ezek lehettek volna a gyomai böles, Kner Izidor utolsó szavai is. Mert ha mindig okosan és kissé huncutul esillogó szemei végig láthattak volna fényt, akkor is joggal kívánhatott volna több világosságot élete utolsó szakában. Mert pályáján mindenkor világosságot vitt a sötétségbe, kis officinájából fényt árasztott, agyának fénye mellett betűiből is fényt sugárzott. Fény, ihletett fény: művészet. Iparának

nagy művésze volt, mint csak a kiválasztottak, a Bodonik, Didok. A könyvnyomdászat halhatatlan nagymestereinek családjából származott. Késői utóda volt annak az iparosfajtának, mely az egyén képességeinél fogva ma is megállja a helyét a feltörekvő gyáriparral szemben, mely kisebb technikai felkészültsége mellett is tökéletesebbet alkot, mint a legnagyobbak, ki minden termékére rányomja egyéniségének, tehetségének el nem vitatható bélyegét. Kner Izidor fényt vitt mesterségébe és munkája fényt adott a magyar nyomdászatnak. Élete, munkálkodása, eredményei kell, hogy megerősítsék mindazok hitét, kik jó és becsületes ipari munkával akarnak a mai uniformizáló világban eredményeket elérni. rk.

NÉPMŰVÉSZET — MÁRKÁZÁSSAL. Bor-nemissza Géza iparügyi miniszter nemcsak a nagy- és középipar munkaviszonyait, de a háziiparosokét is szerető figyelemmel kíséri. Alig kezdte el a tárcája körébe vágó ügyek beható tanulmányozását, máris meglátogatta a matyó kézimunkák szülőföldjét, hogy a helyszínén ismerje meg a magyar háziipar és népművészet kívánalmait. Ez útja nyomán adott nyilatkozatokból világossá vált, hogy az iparügyi miniszter úr a munkabér-viszonyok jobbátétele mellett az áruk minőségi értékének fokozatos javítását is szem előtt tartja. A háziipar, igen helyesen, egyrészt a szociális feladatkörbe utalja s ügyel a vele foglalkozók mindennapi kenyerének kérdéseire, de másrészt a külföldi export s a belföldi ízlés javítása céljából az igazi népművészet szelleméből fakadó kézimunkákat fokozottabb védelemben is akarja részesíteni. Úgy, amint azt társulatunk akciója már kezdettől fogva is egyengette, a jó anyagokhoz való juttatáson kívül a jóízű darabokat márkázással is támogatni kívánja s ezzel mintegy igazolja a jobb termékek kiválóságát. Rendeletileg akarja szabályozni azt is, hogy csak

UN
CATALOGUE
IMPRIMÉ
PAR
DRAEGER
FRÈRES
SERA
POUR VOUS
MONSIEUR
UN PRESTIGIEUX
AMBASSADEUR

Illusztráció Rosner Ármin „A betűrajzolás“ című könyvéből

valóban népművészeti gőpontból származó árukat boesáthassanak forgalomba a fővárosi kijelölt területen olyan községbeliek, akik a népművészet ősi, elismert talajához tartoznak. Ez az elgondolás is tökéletesen fedi az Iparművészeti Társulat vezetősége által a kormányhatóságok elé terjesztett javaslatok szellemét.

GOMB-KERÁMIA. A nagy gombdivat, mely már évek óta uralkodik a női ruházatban, a legváltozatosabb ötleteket teremti meg a különféle anyagok iparágában. A régi szaruból, gyöngyházból, fából és csontból készült gombokat már évekként elelőtt felváltották a színekben tobzódó galelith- és műgyanta-gombok s ezekkel egyidejűleg merültek fel az exotikus fából készült tarka gombok is. A gomb ezzel megszüntette régi szerepét a ruhán, mert nem szükséglet volt többé, hanem díszítmény. Ezen a fokon azután fémáru üzemek s újabban kerámiai műhelyek is foglalkoznak gombok előállításával. A kerámiai gombok színes zománcokkal, néha pedig sgraffitto szerű körökkel díszítve kerülnek a kereskedelembe s főleg a könnyűségükkel és érdekességükkel szolgálják a divatos ruhákat. N.

AREKLÁMFÜGGÖNY. A Nemzeti Színház új igazgatója a színház és színpad átalakításával kapcsolatban megszünteti a reklámfüggőnyt. Azzal érvel ugyanis, hogy az rontja a színház hírnévét. Ezért a bátor lépésért az egyik reklám-szaklap megírója az igazgatót s szemére veti, hogy egy jelentős jövedelmet biztosító költségvetési tételt szüntet meg ezáltal. Egy percre sem lehet kétséges, hogy kinek van itt igaza. A pesti izléstelen reklámfüggőny rikoltó színteljeivel, ordító betűivel és olykor nagyonis vulgáris szövegével nemesak a Nemzeti, de a magánszínházak legtöbbjének színvonalát is rontja, alaposan kirí egy színház nézőterének egységes belső építészetéből. Nevetséges dolog azt hinni, hogy a reklám mindig és mindenütt helyén való, csak azért, mert „jelentős jövedelmet biztosít“. Ma már a vasútmenti tájak, a vízparti városképek elesűfitését is joggal féltjük a sok toladó hirdetésfelirattól s a parkok „műemlék-védelmében“ is ott szerepel a reklám megtisztításának követelése. Éppen csak a színháznak ne volna szabad eltávolítania azt a függőnyt, mely Sophokles élvezete után lábsó-vásárlásra ösztönöz ?

STRNAD OSZKÁR. A bécsi iparművészetet súlyos, nagy veszteség érte. Nemesak az osztrák, de általában az egész világ egyik legnagyobb színpadi szcenikusa, élete java alkotó korában kidőlt. Reinhardt jobbkeze volt s nem túlzás, ha azt mondjuk, hogy kongeniális szellem volt a mai színpad legnagyobb rendező-zenijével. Ritka szerencsés harmóniában egyesült Strnadban az építész hatalmas térképző ereje és a fantázia szárnyain repülő díszítő-tehetség. Ha Shakespeare, Mozart vagy Shaw művéhez teremtett díszleteket, éppen úgy megérezte a legnagyobb művészi ihletet, mint hogyha színházat tervezett egy utópisztikus világ számára, vagy Salzburgba álmolta a világ legérdekesebb, soha fel nem épülő arénáját. Izzó, elragadó művész volt, akinek beszéde, képzelete,

minden alkotása egy eruptív tehetség fellángolása volt folytonosan. Tíz évvel ezelőtt a bécsi pavillon számára a párizsi iparművészeti kiállításon egy óratornyot tervezett, melyet egész Európa megcsodált. S mikor öt évvel ezelőtt, ötvenéves születése napján, elhalmozták a hódolat és figyelmesség jeleivel, Strnad akkor is szerényen mestereire, tanítóira és barátaira hártotta a dícséreteket. A híres bécsi építészek, Ohmannak iskolájából került ki ő is, mint annyi jeles kartársa és már huszonöt évvel ezelőtt tanára lett a bécsi iparművészeti iskolának. Hoffmann Józseffel együtt az építészeti tanszakot vezette, majd a háború után Frankkal és Wlach-chal társulva, egész sereg palotát épített Ausztriában. Jelentős sikert aratott a genfi népszövetségi palota tervpályázatán is. Mint ember is az volt, aminek a művészetében mutatkozott: lángoló temperamentum, csupa értelem és csupa szív. Mindenki rendkívüli módon szerette, elsősorban pedig tanítványai és munkatársai.

LÁSZLÓ PÁL ÚJABB LAKÁSBERENDEZÉSEI. Délmetország iparművészeti s építészeti életében igen jelentős szerepet játszik ez a fiatal magyar művész. Alig másfélévtizedes külföldi szereplésével világhírnevet szerzett már az ő stuttgarti műtermének és ezt elsősorban annak a modern s mégis tökéletes harmóniákat kereső stílusnak köszönheti, melyben kényelmet és színörömekeket törekszik egyesíteni. Mostani számunkban bemutatott bútorai a művész legfrissebb termeléséből valók. Egy igen-igen régi ház átépítésével kapcsolatban végzett berendező-munkák bizonyos mértékben megkötötték a művész kezét, de a bútorokon ezúttal is felragyognak a tervezőművész jól ismert előnyös képességei. Elsősorban a színek öröme, másrészt a kedélyességnek az a légköre, melyben kevés számú, de elegáns bútorok közvetítik az anyagok szépségét s az elrendezés okosságát. László szinte arra született, hogy boldog és fiatalos lelkek számára teremtsen otthonokat, melyekből jólét sugárzik és ínyes életművészet. Dr. N. P.

A FÜRDŐ. Ez volt a témája egy nagy kiállításnak, mely előbb a zürichi, azután a bázeli iparművészeti múzeumban került bemutatásra, jelenleg pedig vándorúton van a svájci városokban. Ezen a kiállításon először gyűjtötték össze a fürdőeszközök fejlődésének történeti emlékeit s amit a valóságban nem lehetett bemutatni, azt képpel és szöveggel díszített táblák sora vonultatta fel. Kivált művészettörténetileg volt érdekes a kiállításnak e történelmi része. Külön csoportokban szerepeltek a házfürdők s azok közt a kis lakóház parányi fürdőszobái, másrészt a szabad levegőn berendezett közfürdők minden hozzájuk tartozó építménnyel.

ÉPÍTÉSZKONGRESSZUSOK. Az építészek nemzetközi szervezete ebben az évben Rómában tartja kongresszusát. A szeptember 22-én megnyíló tanácskozások foglalkozni fognak az építészeket legjobban érdeklő témákkal. Szóba kerülnek az új anyagok, a korszerű esztétikus városkép, a családi lakóházak standardizálása, az építészeti szerzői jog, a középületek és a versenypályázatok összes kérdései. A résztvevőket természetesen ki-

rándulásokra is elviszik, így elsősorban Littoria és Sabaudia új városrészekbe, valamint a vidéki új építkezések megtekintésére. De ugyanakkor tanulmányos példákat is mutatnak be a régi, jó építőhagyományok értékeléséről és az új városépítésbe való beillesztésükről. Egy másik nemzetközi építészszövetség, melynek a francia Perret az elnöke, közép-európai utazást tesz szeptemberben s ennek során Budapest újabb építészetét is tanulmányozni fogja. A kongresszust Párizsban fogják tartani s ennek tárgya: A nemzeti építőművészetek jelenlegi fejlődése.

VASÚTI KOCSI MINT WEEK-END-HÁZ. A magyar Vasúttársaság hivatalos lapjának egyik cikkírója, Ács Andor, azt ajánlja a MÁV igazgatóságának, hogy a használaton kívül helyezett, rozoga személyszállító-kocsikat, melyekkel már úgy sem tudnak mit kezdeni, alakítsák át apró konyhás, mosdófülkés kis week-end-házakká, amelyeket egy-egy nyaralási időnyre szívesen bérelne ki a közönség. Ezekről a „mozgó week-end-házaktól” is jó jövedelmet remélhetne a vasúttársaság. Hát az eszme valóban érdekes, de legfeljebb ebben a formájában új. A németek már évekkor ezelőtt megtették, hogy a kiselejtezett vasúti személykocsikat ilyen célokra eladták. Egyszerűen árverésen adták oda a legtöbbet ígérőknek. S azok azután elvitték, kiki oda, ahová akarta. Ilyen apró házaeszkákat látni is sokfelé, főleg vasutasok kis kertjeiben, a sínek mentén, Németországban. De nem mint mozgó-házakat, hanem a földre süllyesztve s örök mozdulatlanságra ítélve. N. P.

SZÉCHENYI-SZOBA. A nagy gazdasági bajok ellenére is szépen fejlődő Sopron városa újabb kulturális áldozatkészségnek adta tanujelét. A vasútasok támogatásával ez év őszén Széchenyi István gróf emlékezetére Széchenyi-szobát létesítenek a városi múzeumban. Itt említjük meg, hogy Kaposvár városa, melynek vezetőiben s társadalmában is sok a művészeti fogékonyság, múzeum létesítését határozta el s ehhez már megtette a kezdő lépéseket.

NÉPMŰVÉSZET. Konrad Halm német tudós előadásokban és könyvében sokat foglalkozik mostanában a német népművészet tudományos megállapításaival. A népművészetet szerinte nem lehet a belénkplántált műtörténeti és stílustörténeti adottságokból megítélni, mert hiszen minden népművészet szorosan a saját földje s népe faji sajátágaiból adódik. A mai kultúrországokban szerinte két művészeti rétegződés van. Egyik a művelt osztályoké, ez a magasabb réteg, mely nemzetközi stíluskorszakokból vezetődik le. S van egy olyan, mely a nemzetközi változásoktól többé-kevésbé független, a háziipari tevékenységben gyökerezik és mondhatni gyökérszálaival fogva, elmozdíthatatlan rétegződés, ez a népies irány. Ez az utóbbi azonban, mondja Halm, a reneszánsz óta kihalóban van a nagyon civilizált országokban s (nem számítva néhány népművészeti izolált helyet) egészen eltűnt, mert a nagyipar, a technika, de már az új kor eleje óta áramló felvilágosodottsági irányok is, elsorvasztották a létét. Ezek a megállapítások, persze, nagyon is vitathatók. Szöges ellentétben

állnak például a népművészet magyar kutatóinak felfogásával, akik lépten-nyomon kimutatják népművészetünkben ama nemzetközi és úri ízlésirányok (reneszánsz, barokk stb.) leszűréseit a néplelek alkotóvilágába. Dr. N. P.

SZÁLLODABERENDEZÉSEK. Többször szóváltottuk már folyóiratunk hasábjain, hogy a fejlődő magyar idegenforgalmi érdekek mennyire megkívánják a vidéki nagyvárosok és fürdők szállodáinak és penzióinak újjáépítését. A Kereskedelmi és Iparkamara sürgetéseinek meg is volt a hatása, amennyiben az OTI tartalékalapjaiból egymillió pengőt bocsát a kormány olesó kölesön formájában erre a célra a szállodások rendelkezésére. A korszerű átalakítás, mely a feltételek legfontosabbika, magával hozza e szállodák bútorzatainak gyökeres felújítását is. Néhány vidéki város modern szállodája (Szolnok, Sopron, Gyöngyös) kitűnő példája annak, hogy az ízléssel, átfogó tervek szerint készült belső szállodaépítés mennyire helyes üzleti politikának is. A szállodások és az iparművészeti érdekképviseletek dolga már most, hogy a rendelkezésre álló összegeket ne lélektelen gyári tömeghálók és vaságyak beszerzésére fordítsák a kölesönvevők, hanem valóban európai színvonalú szobaberendezésekkel várják vendégeiket.

ÚJ KIRAKATÜVEG. Amerikából, Ford detroiti autoüzemeiből indult el néhány évvel ezelőtt egy újfajta kirakatüveg hódító útjára. A találmány lényege, hogy minden kirakatba egy két részes homorított üveglap kerül, mely fent és lent egy közös élbe fut. Ez az úgynevezett visszavert fény nélküli nagy, hajlított üveglap lehetővé teszi, hogy a szemköztről beeső fénysugarak (fák lombja, szemközti ház ablakai stb.) egyáltalában nem tükröződjenek az üvegen. Ha egy síma, modern kirakatüvegtábla előtt megállunk, gyakran tenyerünket ernyő gyanánt kell a homlokunkra szorítani, hogy a fényreflexek ne zavarják a tárgyak szemléletét. Nem úgy a kettős homorítású kirakatüveg előtt. Itt oly tökéletes a látás, hogy többnyire az az illúziója a nézőnek, mintha közte és a kirakat belseje közt — eltűnt volna az üveg. Szinte utána nyúl a kirakatba helyezett tárgynak. Az újfajta kirakatüveg ma már nagyon általános Londonban, Párizsban, Budapesten pedig rövid idő óta szintén látható egy Rákóczi-úti új boltportálon. Bizonyos, hogy rövidesen nálunk is nagyon népszerű lesz.

Illusztráció Rosner Ármin „A betűrajzolás” című könyvéből

HÍREK MINDENFELŐL. Münchenben, az Iparművészeti Egyesületben ötvösművészeti kiállítás volt, hogy bemutassa, miként lehet ezekben a nehéz időkben a nemesfémek aránylag szűkre szabott anyagával igazán művészi hatásokat elérni. Párizsban, az Invalidusok palotájában kiállítást rendeztek a magángyűjtők ólomkatonakollekcióiból. Rendkívül érdekes történelmi csoportozatok voltak láthatók, köztük Napoleon esatáit és győzelmeit ábrázoló játékkatona-csoportok s miniatűr tájakkal és házakkal. Magyar Technikai Múzeum létesítését határozta el a kereskedelemügyi kormányzat. Az eddig gyűjtött technikatörténeti anyagot a volt Délivasut igazgatósági épületének tizenyole szobájában helyezték el egyelőre ideiglenesen. Hadifogolykiállítást készítenek elő Budapesten a volt hadifoglyok emléktárgyaiból. Virágos Nagykánizsa címen mozgalom indult meg a legszebb nagykanizsai virágdíszes erkélyek és ablakok jutalmazására. Tokióba magyar művészek plakátjait küldte ki felsőbb felszólításra az Iparművészeti Társulat, hogy legjobb grafikuművészeink plakátjai foglaljanak helyet az ottani egyetlen iparművészeti szakosztályainak gyűjteményében.

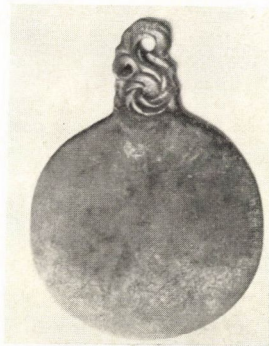
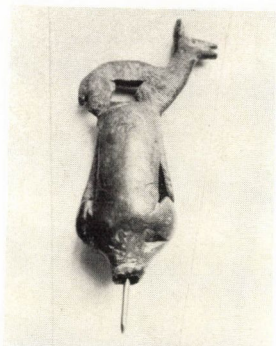
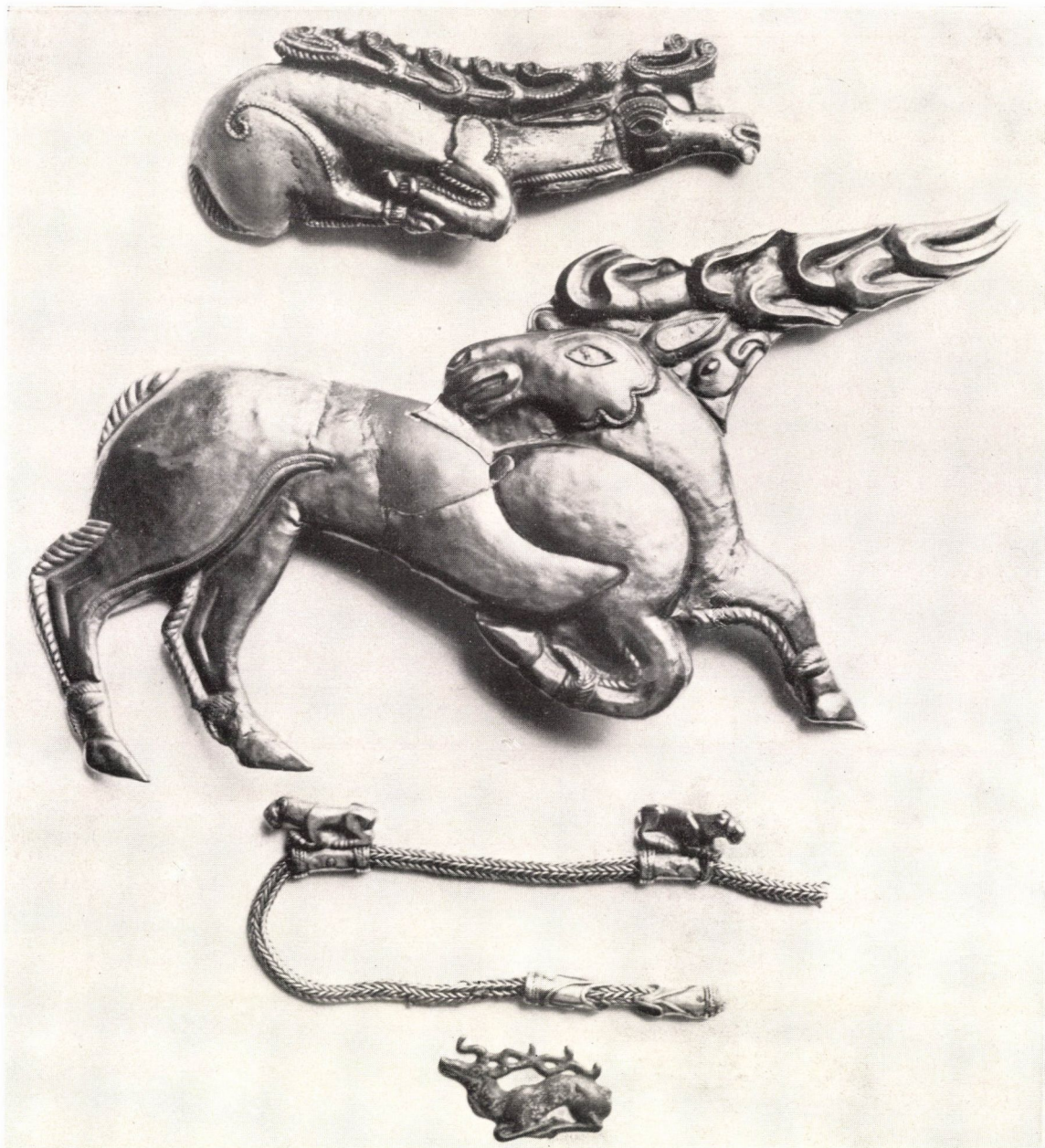
• SZAKIRODALOM •

A SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM ÉVKÖNYVE. Az évkönyvsorozatban a hetedik kötet, még Petrovics Elek szerkesztette, az ő szelleme tükröződik benne. A Szépművészeti Múzeum mint tudományos intézet nyilvánul meg a tanulmányokban és jelentésekben. Valamelyes jelképeség, hogy az évkönyv a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával jelent meg. A szépről való tudományt a maga történelmi, esztétikai, lélektani, a művészet érzékiségét és szellemiségét egységesítő vonatkozásaiban szolgálja. Azt a szellemi harmóniát, amelynek Petrovics Elek a megtestesítése. Százhuszonhárom nagy kvartlapján Meller Simon Szinyei-Merse Pálról beszél. Elemzi az embert és művészetét. Mélyreható, az összefüggéseket kutató analízissel. Írásában szinte átéljük Szinyei életét. Azt, hogy hogyan lesz rajongásból, lelkeségből esüggedés, csalódottságból fásultság s hogyan diadalmaskodik gátlásokon, tévedéseken, meg hasonlásokon a szellem. Az erővel teljes művészi géniusz. Hogyan küzd meg egymással a fölös energia és az energiátlanságba vesző úri lelkület. Meller leírja Szinyei művészi tanulóéveit, müncheni nekilendüléseit, hangulatokba beleolvadását, első nagy művének, az Amerikában nyomavesztett „Anyá és gyermeke“ keletkezését, az első müncheni impresszionisztikus festményét, Max Gabriellel, Leiblrel való barátkozását, egy-egy képe keletkezését. Azután nagy műteremszomszédjának, Böcklinnek reá való hatását, azt, hogy a svájci mester hogyan bátorította világosabb színezésre s hogy a „Majális“ színeinek tündöklése jórészt Böcklin bátorításának köszönhető. A tanulmány remek része az, amely a „Majális“ megfes-

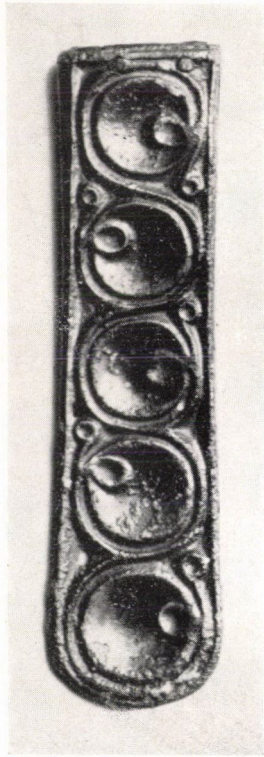
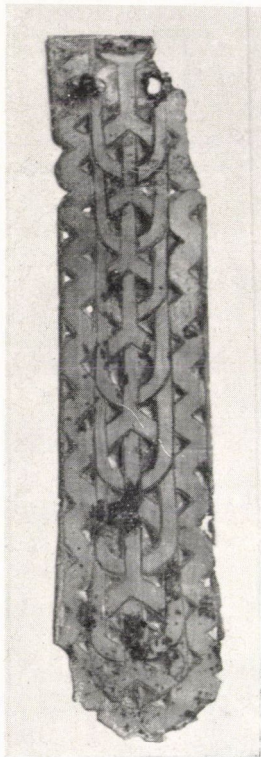
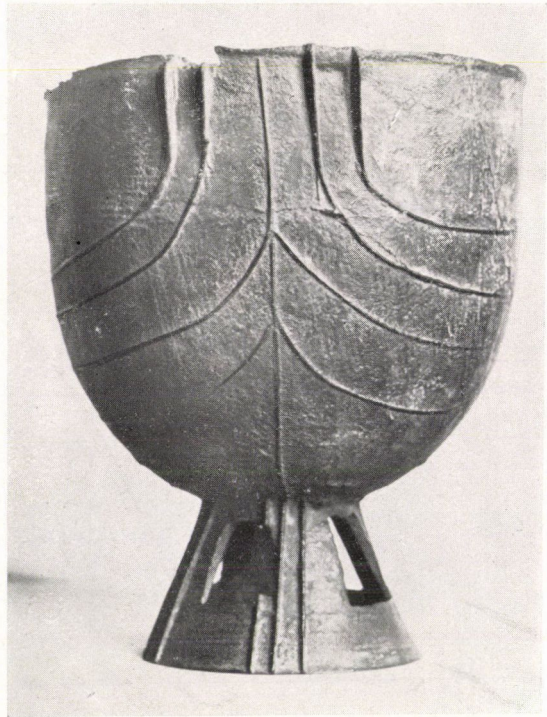
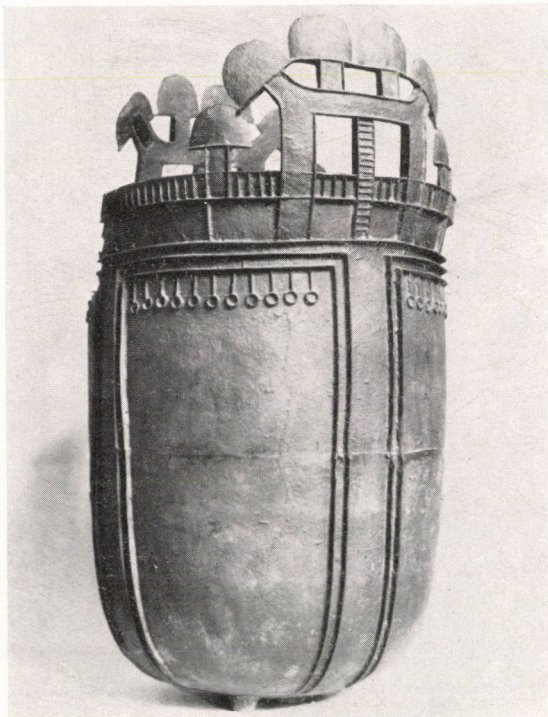
tését, fogadtatását, sorsát tárgyalja. Szinyei diadalútjának képe tárul benne elénk. Keserűség, dac, magáraeszmélés az állomásai. Megkapók a nagyszerű beérkezetttség, a mesteren eluralkodott lelki nyugaloméveiről és „új útjairól“ szóló fejezetek is. Meller Simon Szinyei-tanulmánya a kitűnő tudós legjava művei közül való. Pulszky Károly szerzte volt be annak idején a ghedi Orsini-palota három falfestményét. Velük, a bresciai múzeumban levő, az Orsini palotából származó és Speri Tito festő által lefejtett, vászonra átvitt falfestményekkel, a róluk szóló kutatásokkal, festőikről szóló föltevésekkel és megállapításokkal foglalkozik a padovai Giuseppe Fio cco tanulmánya. Dr. Hoffmann Edith, a múzeum grafikai osztályának tudós és fényes intuíciójú gondozója, a múzeum hatalmas rajzanyagának néhány olyan darabját ismerteti, amelynek iparművészeti jellege is van, köztük Dürer egy elveszett rajzának, egy koronázási kesztyűtanulmánynak másolatát, Hans Baldung Griennak, Sebald Behamnak egy-egy rajzát, Jamnitzer Kristófnak, a híres ötvösnek tervrajzait. A tizenyolcadik századbeli hollandi van der Heydennek egy finom esettel festett csendéletéhez fűz megjegyzéseket Rózsaffy Dezső érdekes összehasonlításokat végez bennük. Meghatottan olvasom el az évkönyv száraz, hivatalos jelentését a Szépművészeti Múzeum 1931—1934. éveiről. A gyűjtemények gyarapodásáról, szerzeményekről, ajándékokról, vásárlásokról, küzdelmekről „a nem javult pénzügyi helyzettel“, a képtári és a szoborosztály eseményeiről, a grafikai osztály újabb nagy föllendüléséről, a magyar művészeti adat- és ereklyetár szaporodásáról szól, Balló Ede nagyszerű gesztusáról, amikor művészi képmásolat-gyűjteményét a Múzeumnak ajándékozta és a helyiségeket saját költségén átalakította. Beszámol három esztendő kiállításaisával, az érdekes esereakciókkal, a képek vendégszereplésével, a kiadványokkal. Szárazon, bürokratikusán a nagy érdemeket szerzett Petrovics Elek főigazgatóságának három utolsó évéről. A régi olasz festmények táranak újjárendezéséről, Petrovics Elek múzeumi hatyúdaláról már nem emlékezik meg. Ez már az idei év történetéhez tartozik. S az idei év történetének fejezete Petrovics búcsúzása is.

G. Ö.

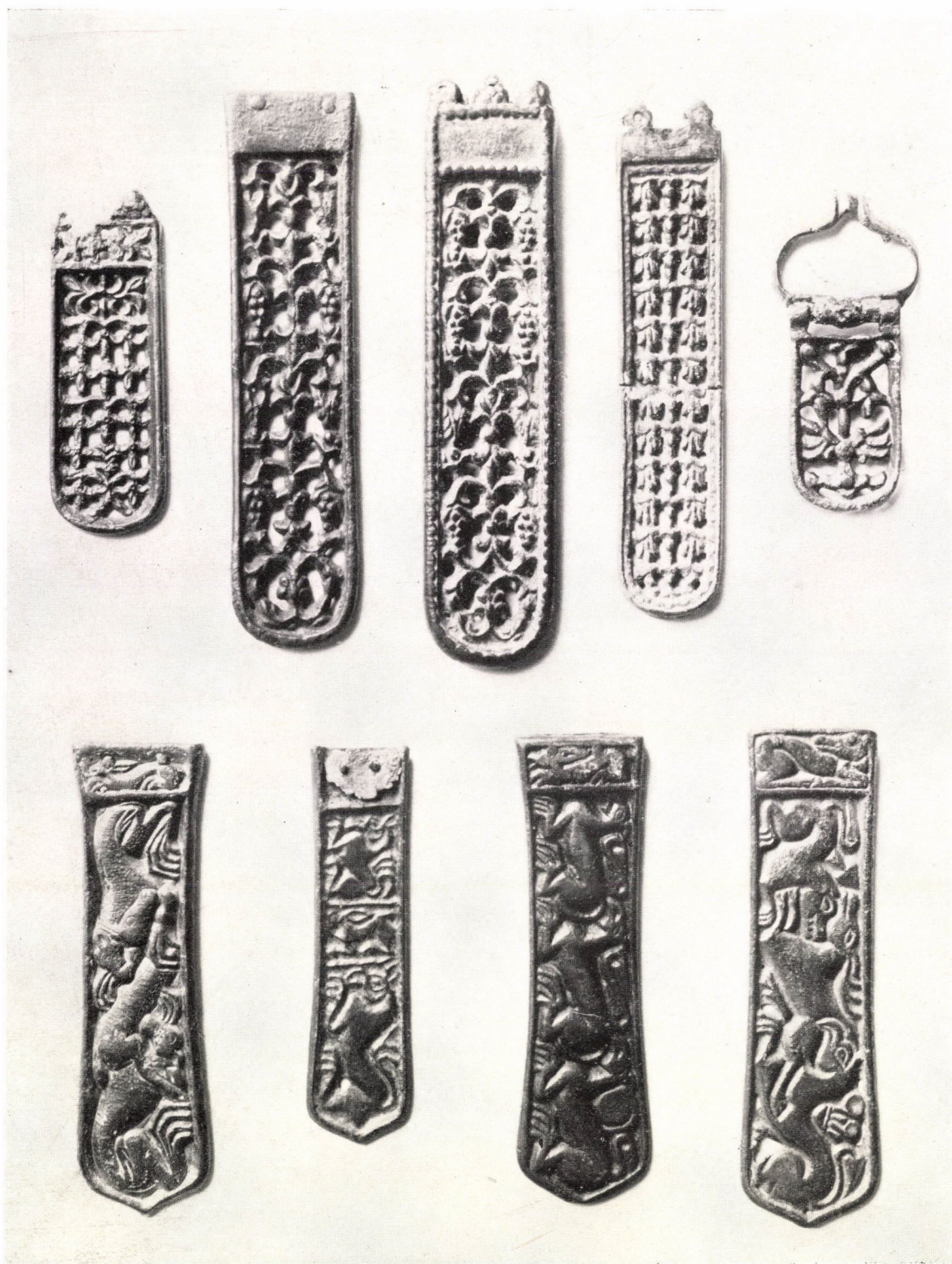
LINE DRAWING FOR REPRODUCTION BY ASHLEY. „THE STUDIO LTD.“ LONDON. Ez az a könyv, mely ott kellene, hogy legyen minden kereskedelmi grafikával foglalkozó grafikus, minden reklámszakember és nyomdász asztalán. Nem más könyvek között, vagy iratesomók alján, hanem mindenkor kezeügyében! Mert ez az a könyv, mellyel sok-sok technikai balfogást, sikertelen reprodukciót, bosszuságot megelőzhet, mely tisztán, világosan, egyértelműen írja le, sőt, ami ennél sokkal több, demonstrálja sematikusan és gyakorlati alkalmazásában a különböző karakterű rajzok megfelelő technikai sokszorosítását. Ahogy egyazon portrét hatféleképen reprodukálja a különböző raszterkombinációkkal, ahogy a szerző által mesterien megrajzolt álló férfialak vonalas, árnyékolt, különböző keresztraszteres, pozitív, negatív, pontozott stb. reprodukciót bemutatja a hozzájuk fűzött

Szkítha emlékek. Kr. e. VII—IV. sz. Fent : a tápiószentmártoni, alatta a zöldhalompusztai aranyszarvas és az ehhez tartozó aranylánc, ez alatt szibériai bronzsarvas. Lent : magyarországi szkítha csörgő. Altaividéki bronztükör, bronz vadkecske kubánvidéki (?) dísztárgyról. — Skythische Denkmäler. VII—IV. vorehristliches Jahrhundert. — Scythian relics VIIIth — IVth centuries B. C.

Fent balra : Bronz áldozati edény a hunn korszakból. Lelőhelye Törtel. Fent jobbra : Bronz áldozati edény az Ordos-területről. Lent : Ezüst szíjvégek vésott dísszel és öntött bronz szíjvégek Magyarországról a népvándorlás korából. — Oben links : Opfergefäss aus Bronze aus dem Zeitalter der Hunnen. Oben rechts : Opfergefäss aus Bronze aus dem Ordos-Gebiet. Unten silberne Riemenzunge mit graviertem Ornament und gegossene Bronze-Riemenzunge aus Ungarn vom Zeitalter der Völkerwanderung. — Above left : Bronze sacrificial vessel from the age of the Huns. Above to the right : Bronze sacrificial vessel from the Ordos territory. Below : Silver girdlependants with carved ornaments and cast bronze girdle pendants, from Hungary, age of the migration of peoples.

Öntött bronz szíjvégek Magyarországról a népvándorlás korából (IV—VIII. sz.). A felsősorban a jobbszélső a szentesi, az alsósorban a legkisebb a debreceni Déri Múzeum tulajdona. A többi a Magyar Történelmi Múzeum tulajdona. — Bronzene Riemenzungen aus Ungarn vom Zeitalter der Völkerwanderung (IV—VIII. Jahrh.). — Cast bronze girdlependants from Hungary, age of migration of peoples (IVth—VIIIth century?).

Hunfoglalás kori (magyar pogány kori) leletek. Két ezüst tarsolyelem (a baloldali galgóci, a jobboldali szolnok—strázsabalmi lelet), alattuk baloldalt palmetta (tarcali lelet), a középen és jobboldalt szíjvég és palmetta (benedusztai lelet), ezüst sodrony nyakravaló, korongalakú veret (solti lelet) és két áttört művű korong (a jobboldali sarkadi lelet). — Funde aus Ungarn aus der Zeit der Landnahme (ungarische Heidenzeit). Zwei silberne Säbeltaschen-Platten, in der Mitte und rechts: Riemengehänge und Palmette, Halskette aus Silberdraht, scheibenförmiger Beschlag und zwei durchbrochene Scheiben. — Finds from the age of the conquest of the country (Hungarian heathen age). Two silver sabre-tash plates, underneath to the left palmette in the middle and to the right girdle pendants and palmette silver torque disk-formed fitting and two open-work disks.

tömör és világos magyarázatokkal, axiómáit adja a sokszorosítási alapismereteknek. A példák sora, mely azután a mai művészet vezető egyéniségeinek egy-egy jellegzetes rajzát mutatja be stílusanalizissel, művészi tanulságán túl, gyakorlatban mutatja be a sokszorosítási lehetőségeket. Ízelítőül álljon itt a szereplő művészek neve: Prof. Hadank, A. M. Cassandre, Foujita, Cocteau, E. McKnight Kauffer, Beardsley, Picasso, Olaf Gulbransson, stb. rk.

GEBRAUCHSGRAPHIK, HERAUSGEBERPROF. H. K. FRENZEL, BERLIN. AUGUST, 1935. Mi a jó? Mi a helyes? Gyűjtőcím alatt mutatja be a lap szerkesztője párhuzamosan az angol, francia, amerikai, svájci német és cseh cipőreklámot. Hirdetések, fotósak, rajzosak; plakátok vonulnak itt fel előttünk és mutatják be a jó és helyes cipőreklámot. Színes fényképek sorozata mutat rá erre az új és a technikai eljárás tökéletesítése által gyakorlatilag ma már erősen igénybevehető új reklámmódra. Ernst Littfassról, a plakátoszlop feltalálójáról ír a nyolevan éves jubileuma alkalmából dr. Kurt Busse, míg a lap szerkesztője svájci beszámolójában személyes tapasztalatai alapján megállapítja, hogy Svájc a jó plakátok országa. Erről a reklámdoradóról szól a beszámoló, mely sok érdekes és eredeti fényképfelvételben mutatja be a helyes plakátelhelyezéseket svájci városokban. A lap képanyaga, technikai kiállítása ma is versenyen felül áll és elvitathatatlanul a legeredetibben szerkesztett reklámszaklap. r.

SZEGEDI MESÉSKÖNYV. A Szegedi Karcolatok III. könyve. Összeállította Tunyogi Csapó János. Rendkívül kedvesen megírt mesék, melyeket Gaál Dezső rajzai ügyesen, szeretettel illusztrálnak. A szegedi tanyák minden bája, poézise tárul elénk e mesékben s Gaál Dezső illusztrációi ezt a mesevilágot kitűnően érzékelik meg.

A vidéki kulturentumok termelési képességeinek újabb bizonyítéka ez a könyv.

A BETŰRAJZOLÁS. (Írta: Rosner Ármin. A „Kő és Műkő“ kiadása.) Vastag, nagy album, valósággal bibliofil-könyv ez a testes kötet. Címe talán kevesebbet mond, mint amit tartalma nyújt. Mert Rosner könyve nemcsak a betűrajzolásra tanítja meg az ő olvasóit. Azt mondhatnánk: a betűk életrajza, élettevékenysége van képben és szövegben elmondva a kétszáz oldalon. A betű, amint a maga történelmi útján elindult, hogy a római sírkövektől a mai reklámvilágításig meghódítsa az emberi értelmet. Rosner — ellentétben a sok tipográfiai szakmunkával — csak keveset foglalkozik a betű multbeli életével, karakterével, betűvésőkkel és nyomtatókkal. De annál részletesebben beszél a betűnek mindenféle ipari alkalmazásáról. Az a kiinduló pontja, hogy a betűrajzolásnak megvannak az ő mértani szabályai, melyeknek első öntudatos tanítómestere Dürer Albrecht volt. Az ő nevéhez fűződik a német nemzeti íráskarakter kialakulása. Aki a betűk rajzolásába fog, kitűnő útmutatást talál már Dürer rendszerében is. De csak a betűvetés kezdeti munkájában olyan fontos e szabályos hálók, körök, méretek pontos

ismerete. Későbbi fokon már a betűrajzolás inkább ösztönössé válik s ezen az úton közeledik a rajzoló a betűalakítás művészetéhez. Rosner alapfelfogása a betű olvashatósága. Ez a kiindulópontja minden írásművészetnek. Ebben egyetért a legjobb német betűmesterekkel, Koch-hal, Larisch-sal, akik nem a szabad fantázia szellemes játékanak tekintették a betűrajzolást, mint sokan az újabb túlzó grafikusok közül (például, Tschichold). Olvasásra s nem elragadtatásra való a betű. De azért Rosner tudja jól azt is, hogy a betűnek milyen dekoratív ereje van. Ritmus, színeződés, arányok finom játéka, folt-hatás, sőt érzelmi s hangulati elemek kifejező képessége — mindez bőségesen meg van az ő betűiben is. Mintegy negyedfélszáz szövegábrára és száz mintalap ékesen beszél arról, hogy Rosner maga is, munkatársai is — a magyar és külföldi grafikus iparművészek legjava — a betűnek minden kifejező-erejét csatasorba tudják állítani a figyelem és az esztétikai öröm felkeltésére.

Rosner könyvét elsősorban az iparosok és iparművészek használatára írta. Mint a gyakorlati életben tevékenykedő kővéső, tapasztalatból tudja, mennyiszor van szüksége az ipari munkásnak mintaszerű betűkre. Szakonkint halad tehát végig a betűk alkalmazásának valamennyi területén. Sírköves, címtáblafestő, könyvnyomtató, reklámgrafikus, kirakatrendező, acélvéső, monogram- és kézimunkarajzoló s még azon felül is mindenféle szakma megtalálja könyvében a szükséges technikai tudnivalókat és a megfelelő hasznos példátartat. Kiváltképpen azonban a betűrajzolásnak hivatott mestere, a grafikus-tervező fog ebben a könyvben rengeteg elmemozdító eszmét s ötletet találni. Nagy érdeme Rosner könyvének, hogy az ő gazdag nemzetközi képanyagát kitűnő ízléssel és nemes mértéktartással válogatta össze. A groteszknak túlzásaitól menten, a betűk elegáns vonalvezetését, maradandó szépségét tekinti irányadónak s ezzel éri el azt a hatást, melyet elsősorban szándékolt, tudniillik a betű ősi díszítőerejének és ékítményes szépségének megértését. (N. P.)

A LEGJOBB EURÓPAI CSOMAGOLÁSOK. Ezzel a nem lekicsinyelhető jelzővel illeti a „Commercial Art & Industry“, a vezető angol reklámgrafikai folyóirat a magyar csomagolásokat, melyekkel szeptemberi, fűszerárak csomagolásának és reklámjának szentelt igen tartalmas számában foglalkozik. A füzet, mely első színes mellékleteként Georg új Frutti-plakátját mutatja be, fűszerárak gyakorlati csomagolásait, üzletekben és kirakatokban való helyes elrendezését mutatja be, majd Végh Gusztáv Szerencsi-Norma-kakaó csomagolóját, mint a jó eladó-csomagolást mutatja be. Konzervdoboz-cimké sora után következik egy önálló magyar csoport, Végh Gusztáv új Koestlin-csomagolópapírja, Nemes György tápszeresomagoló-papírja, Marsofszky né Szirmai Ili Stühmer-rapportpapírja és Sylvia-doboz, Dankó Ödön Floris hűsvéti csomagolója, majd három teljes oldalon Kaeszné Lukás Kató új csomagolásai a wieni Altmann & Kühnesokoládégyár részére és mellékleteként az új Stühmer-dobozborítópapír, melynek kitűnő tervén kívül a lap szerkesztője a nyomdai sokszorosítás

tökéletes kivitelére külön figyelmezteti a lap olvasóit. Ismerve az angol nyomdaipar vitathatatlanul vezető voltát, nagy dicsérete ez a magyar nyomdaiparnak!

MODERN PHOTOGRAPHY, 1935/6. „THE STUDIO LTD.“ LONDON. Milyen nehéz évkönyveket szerkeszteni. A technika rohamléptekben halad. Évről évre új fényképezőgépek sora készül, a technikai tökéletesítés mérhetetlen mérveket ölt. A kémiával sincsen baj. A lemezek, filmek fényereje az utóbbi években több, mint 50%-kal fokozódott. Hol voltunk még nemrég a 28° lemezeztől, egy Panatomic-szerű színértéket visszaadó filmtől? Hol voltak az amatőr fényképezők mai óriási tömegei? És mégis: a technika nem minden. Az „új látás“, mely néhány évvel ezelőtt a fényképezés új lehetőségeire mutatott rá, a tojások, halak, burgonyák tömértelen anyagfotója, mind rövid idő alatt a múlté lett. Túljutottunk rajta, mint egy új szeccszíon, mely sokkal több epigont hozott, mint megtermékenyítő eredményt. Mi jöhet most? Jobban fényképezni ma igen sokan tudnak. A fényképek tisztábbak, élesebbek, a kontrasztok dúsabbak, de hol nyit új művészi lehetőségeket a fotográfia? Hol nevel művészeket, hogy neveli a jobb látást, a művészből meglátást? Mert nem a gépet kell beállítani, hanem a művészből képet meglátni. Miért hoz az egész kötet csak 4—5 olyan eredeti és magas művészi fokon álló képet, mint Pedrazo Blanco esős képtanulmányát (89. sz.), vagy Haár Ferenc csigáját (46. sz.)? A kötet anyagát sokezer fényképből válogatták ki, Japántól Ausztráliáig előtűntek fektűt az egész világ egyévi termése. A kötet pedig, száz jó fotográfia, a gyakran eredeti beállítások, majdnem kivétel nélkül kitűnően fényképezett képek dacára kérdésként mered felénk: Quo vadis fotográfia?

SCHEY ILONA: A KÖZÉPKORI ÖTVÖSMŰVÉSZET ÉS AZ ANTIK HAGYOMÁNYOK. Ez a rendkívül érdekesen megírt tanulmány széles körben ismerteti azokat a forrásokat, amelyekből a középkorból reánk maradt ötvösművészeti emlékek származnak. Nemesak művészeti szempontok vezették az író, hanem az ornamentális motívumok felhasználásával és a technikai részekkel is részletesen foglalkozik. Az illusztratív részben néhány gyönyörű tárgyat mutat be, melyek legnagyobb részt külföldi eredetűek. H.

ROYAL LONDON, EDITED BY F. A. MERCER „THE STUDIO LTD.“ LONDON. Az „ezüst-jubileum“ szülötte ez a szép, 99 egészoldalas mélynyomású képpel illusztrált kötet, melynek bevezetőjében Douglas Goldring nyújt pillanatfelvételt London történelméről, kialakulásáról. Utána felvonul képekben a szimpatikus királyi család, a királyi gárda, a tömeg, mely szeretetét sugározza a királyi család felé, a királyi kastélyok, érdekes kultúrhistoriai dokumentumai az angol királyság kialakulásának. Az angol miniszterelnök dolgozószobája, mely puritánságával meghatározó és dokumentáris, a Themze hídjai, a Szent Pál-katedrális, monumentális dimenzióival, templomok, középületek, sugárutak, a régi London épületei, a keret, melyben a „királyi London“ él, képsorozatokkal így a távolba

is világos magyarázatát adják annak a gyakran kontinentális szemlélő számára érthetetlen és igen gyakran irigyelt tradícióiszteletnek, melyen nem utolsósorban nyugszik a brit impérium világhatalma. R.

• KIÁLLÍTÁSOK •

JUBILÁRIS KIÁLLÍTÁSUNK. A félszázados ünnepi évnek, mellyel társulatunk alapításának fordulóját üljük, kimagasló esemény lesz az őszi nagy jubileumi kiállítás. Az Iparművészeti Múzeum földszintjén, a nagycsarnok kibővítésével nyert térségen hatalmas arányokban fog kibontakozni az élő magyar iparművészet legjobb erőinek reprezentáns kiállítása. Igazi nemzeti kultúresemény körvonalai bontakoznak ki máris a lázasan végzett munkálatokból. A társulat megbízásából Kórodgy György műépítész tanár vezeti és irányítja az előmunkálatokat s az ő tervei szerint helyezik el a tíz lakószobát, a modern kirakatok utcáját, a korszerű kávéházat, cukrosboltot, női ruhatert, valamint mindazokat a szobákat, melyekben bemutatásra kerülnek a magyar színpadművészet, háziipar, ötvösség, textiliák, bőr- és könyvműesség, népművészet, kerámia, kisplasztika stb., stb. legszebb termékei. A nagyszerű díszítványokkal, festészeti s szobrászati alkotásokkal pompázó kiállítás egyik kiemelkedő látványos részét az egyházművészeti terem. A kitűnő szervezés és a nagy lelkesedés, mely a munkálatokat kíséri, hatalmas ígéret arra nézve, hogy a társulat életének talán legnagyobb arányú eseménye bontakozik itt ki. A külföldi érdeklődés pedig máris olyan biztató, hogy a magyar iparművészet nemzetközi kapcsolatainak kiegészítésében új korszakot jelent.

ŐSZI LAKBERENDEZÉSI VÁSÁR. Első éveiben szenvedélyes iparos-versenyek csatazajától harsogott az őszi bútórvásár. Az elmúlt években tespedés ült rá a kiállító-fülkékre. Az idei őszi vásár érettebb és mindenekfelett ötletesebb volt az eddigiekénél. A kisiparos, az igazi kézműves mintha idők folyamán lelépett volna a szintérről. De azok a bútorozott szobák, konyhák, fémeső-, üveg-, porcellán-, bakelit- és egyéb berendezési tárgyak, melyek mostanában felvonultak, a közönség átlag-ízléséhez talán közelebb állnak és a magyar bútórtermelő középüzemek szintjéről egységesebb képet adnak. Az iparművészeti tervezőket ugyan igyekszik „elspórolni“, ezért a típusbútorai, apróbútorai inkább csillogó, olesó, tetszetős hatást kereső termékek, mint voltak a szolid asztalosmunkák, mint mondtuk, néhány új ötlet jelentkezése tette az őszi lakásbemutatót elevenebbé. Ezek közt a kritikátlan közönségnek bizonyosan a „Gyermekszoba 1935-ben“ című fülkesoport tetszett legjobban. A gondolat jó, a kivitel még kezdetleges. Minden fülszó egy más-más korú gyermek bútórt-, ruha-, sport-, fehérnemű-stb. szükségleteivel felszerelve. Az ilyesmi csak úgy jó, ha egy átgondolt terv, megszabott keret fogja össze. Akkor nem lehet a falakra rossz képeskönyvek figuráit festeni, a szobákban a mille-

náris kiállításra emlékeztető papírmásé divatbábúkat felöltöztetni. A kézimunka-kiállítás is áhítóza egy szakértelemtől vezetett, nyugodt rendszer után. Így a leggyönyörűbb népművészeti hímzések mellé százsámra kerültek ambiciózus, de ide nem való iskolai munkák, összevisszaságban. Legtöbb örömrünk az új építészeti alkotások csoportkiállításában tellett. Friss és fiatalos lendületről számolnak itt be családi- és bérházépítőink. S ugyancsak érdekes a maga újszerű gondolatával az a fényképbemutató, melyen ipari- és munkásjóléti intézmények kulturális élete vonult fel szemeink előtt. Jó, ha az ember a vásár zajából egy-egy értékes emberi gondolat horizontja alá menekülhet.

(N. P.)

• T Á R S U L A T I • • K Ö Z L E M É N Y E K •

A T Á R S U L A T U N K K E R E T É B E N F O L Y T A T O T T M U N K A fontosabb eseményeiről az alábbiakban számolunk be.

1935 május 24-én a társulat választmánya Seenger Béla elnöke alatt tartott ülést, amelyen részt vettek Bodon Károly, Bodonyi Jenő, Feyér Gyula, Grabowiczky Leon, Horváth Béla, dr. Hüttl Dezső, Kölber Dezső, Ligeti Miklós, Major István, Mátrai Lajos, Nádler Róbert, Ohmann Béla, dr. Pacher Béla, Preitensteiner Ottó, ifj. Richter Aladár, Schóber József, Szablya Frischauf Ferenc, Szablya János, dr. Szalai Emil, dr. Szónyi Ottó, Szukováthy István, Urbányi Vilmos, Zadubánszky Irén, Zrinszky József, Helbing László titkár és Deák István mérnök.

Elnök üdvözölte a megjelenteket és az ülést megnyitotta. Bejelentette, hogy a jubiláris közgyűlés óta ez az első teljes választmányi ülés és szeretettel üdvözölte az új tagokat. Bejelentette, hogy az alapszabályok értelmében az 1935-ös társulati évre a bizottságokat meg kell alakítani. Megalakítandó az igazgatóság, gazdasági, bíráló, kiállítási, propagandabizottság, valamint az iparművészeti oktatási és nevelési bizottság. Ez utóbbi szervezetére vonatkozólag — minthogy ez eddig nem működött — javasolja, hogy azt egy szűkebb bizottság, — melynek tagjai Helbing Ferenc, dr. Vidéky Emil, Grabowiczky Leon és Major István volnának, — tegyen javaslatot. A választmány ehhez hozzájárul. Helbing László titkár felolvassa a bizottságokra vonatkozó elnökségi javaslatot. Igazgatóság: Hosszú István, dr. Hüttl Dezső, Lakatos Arthur, dr. Pacher Béla, Schóber József, dr. báró Szalay Gábor. Gazdasági bizottság: Bodon Károly, Dános Géza, Feyér Gyula, Schóber József. Bíráló bizottság: Csányi Károly, Györgyi Dénes, Helbing Ferenc, Kórody György, dr. Petrovics Elek, dr. Szónyi Ottó, Teles Ede, Menyhért Miklós, Wälder Gyula. Kiállítási bizottság: Basilides Barna, K. Bartha Ferenc, Bodonyi Jenő, Bodon Károly, Csépai-Csavlek András, Devecska Ferenc, F. Kovács Erzsébet, dr. Gerevich Tibor, Sz. Gyenes Lajos, Houba Károly, Klausz Gyula, Kórody György, Kölber Dezső, M. Kiss Erzsé,

Latabár Károly, Lakatos Arthur, dr. Layer Károly, Major István, Majoros Károly, Mátrai Lajos, Menyhért Miklós, Minár Pál, Ohmann Béla, Payer József, Szathmáry István, Szukováthy István, Tóth Gyula, Unterreiner Győző, Urbányi Vilmos, Vágó Dezső, Vass Béla, Zrinszky József. Propagandabizottság: Bokros Ferenc, Conrad Ottó, Gerenday Antal, Grabowiczky Ödön, Hauswirth Ödön, Horváth Béla, Nádler Róbert, Preitensteiner Ottó, Spolarich László, Szabó Rezső, dr. Szalai Emil, Végh Gusztáv, Wälder Gyula, Wolfner Gyula, Zadubánszky Irén. — A választmány a javaslatot egyhangúlag fogadta el. Elnök örömmel jelentette, hogy a pécsi kiállítás munkálatai szépen haladnak. Az installációt Minár Pál okl. építő iparművész tervezte. Ez alkalommal filléres vonat is lesz és kéri a választmányt, hogy csináljanak propagandát a kiállításnak. Tudomásul szolgál. Elnök bejelentette, hogy az elnökség a jubiláris kiállítás rendezésére — minthogy az igen kényes feladat s egyöntetűen kell közben tartani — Kórody Györgyöt javasolja felkérni. A jubileumi kiállítás anyaga egy részének biztosítására pályázatot fog kiírni a társulat bármely iparművészeti tárgyra. Többek hozzájárulása után a javaslatához a választmány hozzájárult, s elnök határozatilag mondotta ki, hogy a választmány Kórody Györgyöt bízta meg a jubiláris kiállítás megrendezésével. Úgyvezető alelnök javaslatára a választmány Deák István mérnököt, aki már évek óta vezeti a társulat háziipari ügyeit, titkárrá nevezte ki. — Helbing László titkár ismertette a folyó ügyeket, s többek között jelentette, hogy ez évben 313 új tag lépett eddig be a társulatba. Tudomásul szolgál. Deák István titkár a háziipari ügyeket ismertette s jelentést tett a londoni Ideal Home kiállításról, a milánói vásárról, a brüsszeli kiállításra küldött anyagról és a háziipari export örvendetes fejlődéséről. Többek hozzájárulása után a választmány a háziipari jelentést elfogadta. Elnök, több tárgy nem lévén, az ülést berekesztette.

1935 június 18-án a kiállítási bizottság tartott ülést Lakatos Artur elnöke mellett, amelyen részt vettek: K. Bartha Ferenc, Basilides Barna, Bodonyi Jenő, Csépai-Csavlek András, Devecska Ferenc, Feyér Gyuláné Kovács Erzsébet, Houba Károly, Kórody György, Latabár Károly, Ligeti Miklós, Minár Pál, ifj. Payer József, Szablya János, Urbányi Vilmos, Zrinszky József és Helbing László titkár.

Szablya János ügyv. alelnök üdvözölte a megjelenteket és az ülést megnyitotta. Felolvasta a választmány által megválasztott kiállítási bizottság névsorát és bejelentette a bizottság megalakulását. Javaslatára a bizottság elnökéül Lakatos Arturt választotta meg, aki megköszönte a beléje helyezett bizalmat és az elnökletét átvette. Ugyancsak az ügyvezető alelnök javaslatára úgy határozott a bizottság, hogy előadót esetről-esetre fog választani a jövőben. Úgyvezető alelnök javaslatára a bizottság helyettes elnökéül Urbányi Vilmost választotta meg. Ezek után elnök a pécsi kiállítás lefolyását és eredményét ismertette. Jelentését a bizottság tuda-

másul vette. **Ügyvezető alelnök** javaslatára a bizottság jegyzőkönyvben mondott köszönetet mindazoknak, akik a pécsi kiállítás alkalmával a társulat működését támogatták.

Kórody György a jubiláris kiállítás előkészítési munkáit részletesen ismertette és bemutatta a tervrajzokat. A kiállítás az Iparművészeti Múzeum egész földszintjét el fogja foglalni. Az egyes fülkéket külön tervezők rendezik be. A szobaberendezések terveivel megbízott iparművészek már munkába is kezdtek. A kiállításon a legkiválóbb magyar iparművészek és műiparosok vesznek részt. A bizottság megállapította a résztvevők névsorát s kis bizottságokat alakított, amelyeknek feladata az anyag összegyűjtése lesz. A bizottság felhatalmazást adott az elnökségnek és a rendezőségnek a jubiláris kiállítás előkészítő munkálatainak folytatására, majd elnök, több tárgy nem lévén, az ülést bezárta.

1935 június 18-án a bíráló bizottság tartott ülést **Ligeti Miklós** elnöklete alatt, amelyen megjelentek: dr. Szőnyi Ottó, Csányi Károly, Kórody György és Helbing László titkár.

Elnök üdvözölte a megjelenteket és az ülést megnyitotta. Felolvasta a választmány által megválasztott bíráló bizottság névsorát és bejelentette a bizottság megalakulását. Javaslatára a bizottság elnökéül választotta **Helbing Ferencet**, helyettes elnökéül pedig **Csányi Károlyt**. Az elnök távollétében tovább vezette az ülést és javaslatára, amelyet a bizottság elfogadott, határozatilag mondotta ki, hogy előadót a bizottság esetről-esetre fog választani. A jubiláris kiállítás előkészítő munkálatairól részletesen tájékoztatta a bizottságot, majd több tárgy nem lévén, az ülést berekesztette.

1935 június 19-én a propagandabizottság tartott ülést **Ligeti Miklós** elnöklete alatt. Az ülésen részt vettek: Horváth Béla, Grabowiczky Leon, Nádler Róbert, Somody Pál, dr. Szőnyi Ottó, Zadubánszky Irén és Helbing László titkár.

Ligeti Miklós alelnök üdvözölte a megjelenteket és az ülést megnyitotta. Felolvasta a választmány által megválasztott propagandabizottság névsorát és bejelentette a megalakulást. Javaslatára a bizottság elnökéül **Wälder Gyulát**, helyettes elnökéül dr. **Szőnyi Ottót**, előadóul pedig **Somody Pált** választotta meg. **Wälder Gyula** távollétében **Ligeti Miklós** vezette tovább az ülést és tájékoztatta a propagandabizottságot a társulat jövő kiállítási programjáról és főként a jubiláris kiállításról. Ismertette a kiállítás terveit és elgondolását s bejelentette, hogy a karácsonyi kiállítás a jubiláris kiállításba fog belekap-

csolódni. Többek hozzászólása után **elnök** megköszönte a tagok megjelenését és az ülést berekesztette.

• IN MEMORIAM •

KNER IZIDOR. Hetvenhatéves korában meghalt Gyomán a magyar grafikai iparnak valóban legmértőbb aranykoszorús mestere. Elköltözéséről tulajdonképp kétféleképp lehet írni. Egyfelől áradó szavakkal emlékezni meg életrajzáról, mely a szegény, szerény kompaktor-ivadéknak nagyszerű felemelkedése odáig, ahol a kis vidéki műhelyből világszerte ismert officinát fejlesztett ki. Ebben a nehezen iparosodó országban méltó párja ez a pályafutás a Mechwart, a Zsolnay, Thék, Jungfer s annyi más bátorlendületű alkotó-életnek. Hirdetője annak, hogy a munka még a legmagasabb eszmények célkitűzésével is hasznos az egyénre, eredményes a közre nézve. De lehet egy más hanglétrán is beszélni érdemeiről s akkor úgy kell hangolni, ahogy életében nevezte mindenki: Kner bácsi alakja lebeg előttünk. Magas, komoly, becsületes ősz alakja, mely mögött a magyar érzések, az ízes magyar beszéd s a régi világ kivesző humorának napfénye cikázott. Nem volt egyszerűen a munkaadó, a grafikai főnök, hanem tetőtől talpig ember. Ha megmaradt volna a közigazgatás országos nyomtatványszállítójának, ma bizonyára palotája és szabályos részvénytársasági kormányzata volna a Kner-vállalatoknak. Azonban az embert vágyai vezérlik s így már a mult század utolsó negyedében azzal szórakozott Kner bácsi, hogy új, fiatal grafikus-tehetségeket fedezett fel és foglalkoztatott, akiknek legtöbbször ma már világhírű. Azután szép-könyvek kiadásában, világirodalmi fordítások terjesztésében lelte kedvét, majd olyan pazar bőkezűséggel vitte a mi klasszikus költőinket illusztrált bibliofil könyvekben az olvasók elé, mintha itt a költői művekért és szép könyvekért verekednének az emberek. Szerenese, hogy a keserű kiábrándulások nem könnyen tettek kárt az ő ragyogó kedélyében. A tréfa birodalma, a humor melegforrása, a legjobb fiatalító kúra erejével edzették a lelkét s egy-két évtizeddel ezelőtt kedvesen esőrgedező patakává változtak önéletrajzi munkáiban. Szerényen elkerülte ezekben, hogy arról beszéljen, ami életének legtöbb érdeme: a magyar könyv szép tálalásának, a nyomtató-ízlés magas kultúrájának félszázados nehézségeiről. Gyoma ma is a legtiszteltebb helye ennek a könyvkulturának s még ennél is több: erkölcsi idézet, szálló ige mindnyájunk számára, ha azt akarjuk bizonyítani, hogy a magyar ugarból is fakaszthat az erős akarat és a hozzáértés szárnyaló művészi alkotásokat. (N. P.)